HINTA 10 MK.

(1933)

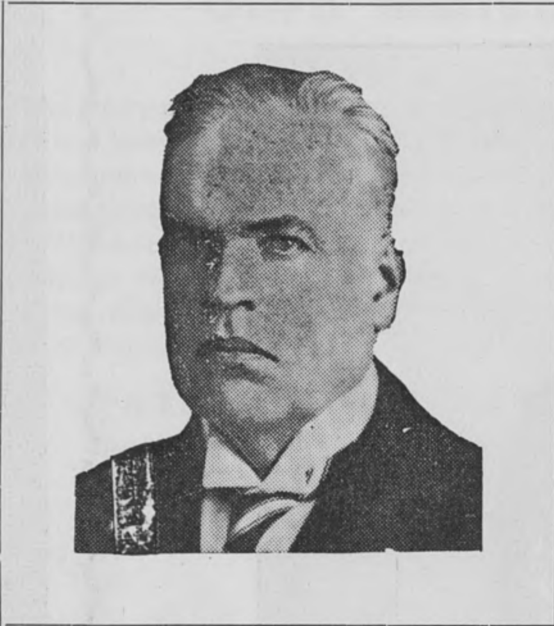
VAPAUSSOTURI

JULKAISIJA: VAPAUSSODAN KENTTÄHARMAAT R.Y:n HUOLTOJAOSTO

Vapaussodan kunniakas ylipäällikkö, nykyinen armeijan ja suojeluskuntain kunniaylipäällikkö Sotamarsalkka MANNERHEIM

JOULUNA

„Älkää mistään murehtiko, vaan kaikessa saattakaa pyyntönne rukouksella ja anomisella kiitoksen kanssa Jumalalle tiettäväksi." Fil. 4 : 6.

Filippiläiskirje on ehkäpä viimeinen apostoli Paavalin kirjoittama. Se on kirjoitettu Rooman vankilassa hänen siellä viruessaan ja kuolemantuomiota odottaessaan. Sen punaisena lankana on kiitollisuus ja ilo. Kristityllä on aina syytä kumpaankin. Ei ulkonaisten seikkojen perustuksella. Sillä ne muodostuvat Jumalaa pelkääville monta kertaa epäsuotuisammiksi kuin niille, jotka elävät Herralle vieraina. Mutta hänellä on näkymättömiä ja katoamattomia aarteita, joita ei koi syö eikä ruoste turmele.

Tämän kiitollisuuden ja ilon syvimpänä aiheena on Jeesus Kristus, jonka syntymäjuhlaa taas saamme viettää.

Kodissa oli tyhjä paikka. Äiti siellä hääräili ja raatoi lastensa hyväksi, mutta isä oli poissa. Hän oli kaukana matkalla vierailla mailla. Hän oli kauan poissa vuosikaupalla. Lapset kasvoivat päivä päivältä suuremmiksi. Usein saivat he kuulla isästään, jonka ulkomuotokin jo alkoi yhä enemmän häipyä heidän mielestään. Mutta he eivät voineet olla häntä ikävöimättä ja toivomatta, että hän kerran palaisi takaisin. Tätä paluuta udellessaan saivat he aina kuulla äidiltään, että kyllä hän tulee; odottakaa vain'. Niinpä kävikin.

Talvisen illan suussa, kun synkät varjot jo levisivät yli maan ja raukea alakuloisuuden tunne valtasi mielet, kuului eteisestä hiljainen rasahdus. Ovi aukeni ja sieltä hän astui sisään, kauan ikävöity ja odotettu isä. Kaikki riensivät vastaan suurimmasta pienempään. He pyrkivät niin lähelle häntä kuin suinkin mahdollista, kapusivat hänen syliinsä, pitelivät kiinni hänen takistaan. Äidin kasvoilla loisti tyytyväisyys ja rauha.

Niin oli maailmassa. Ihmiskunta oli kauan kulkenut kuin eksyksissä, pimeässä hapuillen, tietä etsien, epävarmuutta tuntien, kaipausta kokien. Poissa oli isä, tuki ja turva, tien viittoja, huolten huojentaja. „Oi, jospa sinä halkaisisit taivaat ja astuisit

alas". Jes. 64: 1. Niin oli se huoannut yhä kiihkeämmin, mitä kauemmin sen odotus kesti ja mitä selvemmin se tajusi eksytystensä tien.

Silloin hän tuli. Jouluyön pimeässä, Betlehemissä Juudaan maalla. Ei hän tullut ulkonaisen loiston ja maallisen vallan ja voiman merkeissä. Tulipahan vain pienen ja avuttoman vastasyntyneen lapsen muodossa. Mutta aikaa voittaen hän osoitti sanoillaan ja teoillaan olevansa taivaallisen Isänsä lähetti, Ylhäisen maan viestin tuoja. „Joka näkee minut, näkee hänet, joka minut lähetti", todisti Jeesus. Joh, 12: 45.

Hän toi meille sanoman siitä, millainen taivaallinen Isämme on. Hän kirkasti meille hänen rakkauttaan ja anteeksi antavaa mieltään. Hänessä lähestyi meitä taivaan valtakunta, joka ei ole ruoka eikä juoma, vaan vanhurskaus, ilo ja rauha Pyhässä Hengessä.

Nämä ovat ne näkymättömät ja katoamattomat aarteet, joista tulemme osallisiksi. Ne tuovat autuuden tunnon sydämeemme. Ne vakuuttavat meitä siitä, ettei mikään ajallinen vaiva voi meitä eroittaa Jumalan rakkaudesta joka on Kristuksessa Jeesuksessa, meidän Herrassamme.

Ilman tätä sanomaa olisi elämämme kolkkoa ja avutonta. Me olisimme ilman toivoa ja ilman Jumalaa. Mutta Jeesuksen kautta on hän palannut meille takaisin, se Jumala, joka erosi meistä ja lähti kauas pois syntiinlankeemuksen jälkeen. Jeesuksessa saamme hänet aina uudestaan läheisyyteemme.

Niin on siis lähestyvän joulun tarkoitus lähentää meitä uudella tavalla elämän Herraan. Olkoon tälläkin joululla meille itsekullekin tämä vaikutus.

ARTUR MALIN.

Henkiset voimatekijät sodassa

Muistelmateoksessaan *»Elämäni»*, lausuu sotamarsalkka von Hindenburg m.m. seuraavat sanat: »Se joka sodassa laskee vain näkyvin arvoin, laskee väärin. Ratkaisevasti vaikuttavat sotamiehen sisäiset arvot. Niihin perustan luottamukseni».

Sotamarsalkka lausuu nämä sanat selostaessaan tilanteen arvosteluaan käydessään Tannenbergin kuuluisaan taisteluun. Hän arvioi silloin myöskin niin omansa kuin vihollisenkin henkiset voimatekijät antaen päätöksessään niille ratkaisevan merkityksen. Hän kertoo:

»Jos laskemme molemminpuoliset voimat, — — niin osoittaa vertailu venäläisten todenmukaisiin voimiin yhä vieläkin suurta epäsuhdetta meidän vahingoksemme, vaikkapa Rennenkampf pysyisi paikallaan eikä puuttuisi taisteluun. Lisäksi taistelee etumaisissa linjoissamme paljon maanpuolustusväkeä ja vanhojen vuosiluokkain nostoväkeä Venäjän parasta nuorisoa vastaan. Meitä vastaan puhuu vielä sekin, että suurin osa joukoistamme ja juuri kaikki ne, joiden otaksuttavasti tulee tilanteesta päättäen antaa ratkaiseva isku, ovat juuri palanneet raskaista ja tappioon päättyneistä taisteluista. Olihan niiden täytynyt luovuttaa venäläisille Gumbinnenin taistelukenttä. Joukot eivät sen vuoksi marssi voittajan ylpein tuntein. Mutta siitä huolimatta ne menevät taisteluun ilomielin ja lujaa luottamusta tuntien. Henki on hyvä, niin meille ilmoitetaan; se siis oikeuttaa voimakkaisiin päätöksiin ja missä se ehkä on hieman painostunut, siellä nämät voimalliset päätökset rohkaisevat sitä. Niin on laita ollut ennen, onko tällä kertaa oleva toisin. Mieslukumme vähennys ei minua arveluttanut.»

Ja hän jatkaa kuvaustaan:

»Marssikoon vain venäläinen isänmaahamme, saakoon vain saksalaisen maan polkeminen hänen sydämensä lujemmin sykkimään, se ei siltä tee häntä saksalaiseksi sotilaaksi, eivätkä ne, jotka häntä johtavat, ole saksalaisia upseereita. Mandshurian taistelukentillä venäläinen sotamies oli kyllä taistellut mitä kuuliaisimmin, vaikka hänen hallituksensa valtiolliset suunnitelmat Tyynen-meren äärillä olivatkin hänelle vieraat. Ei näyttänyt mahdottomalta, että Venäjän armeijan innostus tsaarivallan sodanpäämääriä kohtaan olisi sodassa keskusvaltoja vastaan vieläkin suurempi. Siitä huolimatta otaksuin että venäläinen sotamies ja upseeri eurooppalaisella sotanäyttänöllä ei yleensä osoittaisi parempia sotilaallisia ominaisuuksia kuin Itä-Aasiassakaan, ja uskoin sen vuoksi, että minä voimasuhteitten vertailussa saatoin miesluvun vähemmyyden vaikuttavan miinuksen korvata meidän eduksemme *sisäisen voiman plussilla.*»

Epäilemättä on tämä kohta tuossa historiallisessa tilanteen arvostelussa omiaan mitä suurimmassa määrin kiinnostamaan lukijaa, sillä se ei suinkaan ole asetettu siihen ainoastaan koristamaan kertomusta, vaan se sisältää totuuden, jonka arvo osoittautuu mitä selväpiirteisimmin jatkettaessa lukua ja seurattaessa Tannenbergin suuren voiton vaiheita. Armeijain henkiset voimat ovat jotakin perin oleellista ja laadultaan ratkaisevaa sotatoiminnassa. Se on ollut kokeneiden sotapäällikköjen vakaumus kaikkina aikoina ja siksi he ovat pyrkineet luomaan ja kasvattamaan joukkoihinsa sen sotilashengen, sen sisäisen voiman, mikä luo edellytykset voitokkaalle sodankäynnille.

Jos taas sotilaat eivät lähde taisteluun varman vakaumuksen läpitunkemina asiansa oikeudesta ja taistelun välttämättömyydestä, sekä lujan sotilashengen elähyttäminä, jos usko ja vakaumus puuttuu, silloin ovat asiat huonosti, olivatpa ulkonaiset olosuhteet kuinka kireät tahansa.

Suomen itsenäisyystaistelu oli alusta lähtien uskonsotaa siinä mielessä, että siinä ratkaisevasti vaikutti nuoren polven usko asiamme oikeuteen ja menestykseen. Eihän ollut silloin kun aktivistit alottivat toimintansa vielä mitään tietoa aseista, enempää kuin taitoa niiden käyttämiseenkään. Nuoren polven usko ja uhrautumishalu toi aseet, toi taidon ja johtajatkin aikanaan.

Maailmansodan aikaiselle aktivistipolvellemme oli sortoajan oikeustaistelu perin juurin selvittänyt sen aatteellisen perustan, miltä taistelu oli lähtenyt. Hallitsijavaloin vahvistettu, Suomen kansanedustajain ja suuriruhtinaan yhteistoiminnalla laskettu perusta kansamme sisäiselle itsenäisyydelle oli vääryydellä ja väkivallalla rikottu. Kansallinen olemassaolomme oli uhattu. Sitä oli noustava nyt puolustamaan ja sille oli luotava uusi varma perusta, jota ei vieras valta enää pysty horjuttamaan. Itsenäisyystaistelu oli itse asiassa oikeustaistelun jatkoa uusilla keinoilla ja aseilla, jotka kohtalo silloin antoi käsiimme. Päämäärä laajeni silloin itsenäisyyspyrkimykseksi.

Nuoren polven johti taisteluun horjumaton usko asian oikeuteen ja luottamus siihen että kohtalo auttaa sitä, joka parhaansa yrittää. Jos silloin olisi laskettu vain näkyvät taisteluvoimat, ei yritystä olisi alotettukaan.

Vuonna 1914 alkaneessa itsenäisyystaistelussa tu-

Leikkitoverit

Räiskyen loimuaa tuli takassa luoden punertavan hohteen puolihämärään, yksinkertaisesti mutta siististi kalustettuun huoneeseen. Jonkun matkan päähän tulipesästä vedetyllä nojatuolilla istuu keski-ikäinen mies ikäänkuin väsymyksestä kokoonlysähtäneenä. Hänen tuleen tuijottava katseensa on kylmä ja välinpitämätön, kasvonilmeitten kuvastaessa sisäisiä taisteluita, milteipä kuitenkin enemmän henkisten voimien herpaantumista, sielullista uupumista.

Säkenet singahtelevat takassa kuin taistelun tuoksinassa. Punertavat liekit lyövät toisiaan vastaan ja niiden alle muodostuu vielä hehkuvia, mutta pian sammuvia hiiliä.

Vaistomaisesti nousee miehen käsi hitaasti otsalle, katse tiukkenee ja seuraa liekkien leikkiä, mutta herpaantuu jälleen ja jää välinpitämättömänä haihattelemaan loimuavaan takkaan.

Jostakin sielun syvyyksistä sukeltautuu esiin kuva. Se laajenee, elävöityy ja tempaa mukaansa ulos lumikentille, hurmeisten puitten pimentoon, vuoden 1918 taiston tuimille maille.

Piirtoakaan silloin 15-vuotta sitten eletystä vilun, nälän, vaivan ja kauhun talvesta ei ole kadonnut. Onpa kuin kuuluisi vielä satojen kiväärien räiske ja tykkien kumeat jymähdykset.

Miehen katse kirkastuu. Silmät leimahtelevat kilpaa takassa leikkivien liekkien kanssa. Hän suoristautuu, mutta lysähtää samassa takaisin entiseen asentoonsa. — Mielikuva oli häipynyt ja ajatukset palautuivat viimeksi elettyihin vuosiin. Ne kiertyvät kuin filmirullalta kerraten ja väläytellen tapahtumia, henkilöitä ja heidän erilaatuisia kohtaloitaan.

Hän näki edessään joukon taistelutovereitaan, jotka työttöminä kamppailivat kurjuuden kanssa ankaraa taisteluaan. Hän näki mitenkä monen aseveljen hermot pettivät ja mitenkä mies toisensa jälkeen suistui yhä alemmaksi toivottomuuteen. Hän näki toverien heikot avustusyritykset, jotka useinkin riittivät vain huutavimman nälän senkertaiseen torjumiseen tahi vapaan sairaalapaikan hankintaan. Toimenpide, joka useinkin tuli niin myöhään, ettei asianomainen sen jälkeen enää tarvinnutkaan muuta kuin viimeisen palveluksen.

Näitä kurjuuden kuvia tarkkaillessaan ja miettiessään hän ei ollut huomannut, kuinka ovi oli avautunut ja rotevakokoinen mies asettunut seisomaan ovensuuhun. Vasta kun tulija voimakkaalla yskäisyllä halusi ilmoittaa läsnäolonsa, ponnahti hän säpsähtäen pystyyn.

—Anteeksi jos häiritsen, sanoi tulija. Etpä taida minua enää muistaakaan. Olen Kusti, entinen leikki- ja kansakoulutoverisi. Sain äsken tuolla kadulla osoitteesi ja päätin uskaltautua sisälle tervehtimään.

Sytytettyään valot, katseli miehemme hämmästyneenä vierasta. Käy istumaan, ole hyvä, sanoi hän,

---

leekin sen kaikissa vaiheissa henkisten voimien merkitys mitä selväpiirteisimmin esille. Taistelu alotettiin yksinomaan henkisin voimin. Vasta kuukausien kuluttua toiminnan alkamisesta esiintyvät ensimäiset aseelliset joukko-osastot ja itse vapaussota kotimaassa alkaa niin vähin asein ja ampumavaroin, että sen menestys saa miltei ihmeen luonteen. Mitä puutteellisimmin aseistetut ja alkeellisesti koulutetut suojeluskunnat käyvät hyvin aseistettujen sotaväen osastojen kimppuun riisuen ne aseista. Siinä on jälleen kumoamaton esimerkki henkisten taistelutekijäin merkityksestä sodassa.

Kun kenraali Mannerheim määräsi venäläiset varuskunnat Vaasassa, Seinäjoella, Lapualla ja Ilmajoella riisuttaviksi aseista, on hän tilanteen arvostelussa jälleen ollut pakotettu luottamaan etupäässä noihin sekä johdon että sotilasten sisäisiin arvoihin. Vain niissä piili menestyksen ydin. Niihin nojautuen vapaussota alotettiin ja vietiin loppuun.

Miten täsmälleen sopivatkaan viimemainittuun taistelupäätökseenkin edellämainitut, sotamarsalkka von Hindenburgin sanat: »Henki oli hyvä, niin meille ilmoitettiin; se siis oikeutti voimakkaihin päätöksiin ja missä se ehkä oli hieman painostunut, siellä nämä voimalliset päätökset rohkaisivat sitä».

Sodassa ja taistelussa on kansan jännitettävä kaikki sekä aineelliset että henkisetkin voimansa. Siinä tarvitaan miehiä ja aseita, sotatarpeita- ja varoja ja siinä tarvitaan myöskin karaistut ja koulutetut henkiset taisteluvoimat, siinä tarvitaan kansan henkistä ja aatteellista kohoamista siihen ponnistukseen ja niihin uhreihin, jotka taistelu vaatii. Kumpienkaan tekijäin merkitystä ei saa aliarvioida. Niin henkiset kuin aineellisetkin tekijät ovat välttämättömät. Molempien kehittämiseen on aina vakavaa huolta kiinnitettävä.

Sotamarsalkka von Hindenburgin ajatus sotamiesten sisäisten arvojen ja armeijan henkisten voimatekijäin merkityksestä sodassa ja taistelussa on sama, minkä Runeberg meillä lausui Vänrikki Stoolin tarinoissa, kuvatessaan Wilhelm von Schwerinin taistelua:

»Sydän, ei käsivarren vahvuus
suo voiman oikean vaan!»

Heikki Nurmio.

osoittaen sohvan nurkkausta huoneen perällä ja jatkoi:

— Onpa siitä kulunutkin aikaa kun viimeksi tapasimme toisemme.

— No kohtapuoleen pari pyöreätä vuosikymmentä, vastasi Kusti, istuutuen ikäänkuin arastellen osotetulle paikalle. Luntapa näkyy sillä välin sataneen sinun jos minunkin ohimoilleni.

Pian olivat miehet vilkkaassa keskustelussa muistellen menneitä, nuoruusvuosiensa elämää ja tapahtumia. Keskustellessaan he näyttivät unohtaneen koko sen ajan minkä olivat kulkeneet erillään omia teitään.

Keskustelun vieriessä muistosta toiseen tulivat he kuitenkin vähitellen yhä lähemmäksi sitä aikaa, joka oli heidät lopullisesti eroittanut ja heittänyt eri tahoille ja tehtäviin. Lopulta sitä ei enää käynyt kummankaan välttelеminen ja niinpä sekin aika otettiin kuin otettiinkin puheeksi. Kusti kertoi avoimesti seikkailunsa ja taistelunsa punakaartin riveissä, kärsimyksensä ja kamppailunsa tappion jälkeen, huomioitaan, havaintojaan ja mietteitään kokemuksen kalliissa koulussa.

Tämä Kustin kertomus oli uusi filmi, joka kiertyi miehemme eteen aivan samoin kuin tuo äskeinenkin takkatulen loimussa. Ne olivat hyvin paljon toistensa kaltaisia. Ero oli vain siinä, että ensimmäiseen sisältyi usko ja voitto, jälkimmäiseen häpeä ja tappio. Mutta molemmissa taistelivat suomalaiset miehet saamansa vakaumuksen puolesta. Mittaamaton tuska ja kärsimys oli yhteinen kummassakin. Ensimmäisessä ilmestyivät etuilijat näyttämölle taistelun tauottua, jälkimmäisessä ne olivat jo johdossa ennen taistelun alkua.

Kusti katseli vakavana entisen leikkitoverinsa syviin kurttuihin vetäytynyttä otsaa ja odotti saavansa kuulla halveksivaa moitetta sekä ylpeän kertomuksen sankariteoista. Hänen hämmästyksensä olikin senvuoksi sitä suurempi kun mies savukkeen sytytettyään lausui:

— Oletko, Kusti, koskaan tullut ajatelleeksi sitä kun Maamme-laulussa lauletaan: »On Suomi köyhä siksi jää». Sinä et siitä ehkä niin paljoa välitäkään, mutta minulle on selvinnyt juuri tällä hetkellä, että me suomalaiset olemme todella sellaisia hounia, jotka aina ja jatkuvasti pyhässä yksinkertaisuudessamme pidämme itsemme köyhinä ja kurjina. Sinä olet taistellut ja kärsinyt paljon ja niin olen tehnyt minäkin. Taisteluistamme ja kärsimyksistämme ovat hyötyneet ja aikovat edelleenkin hyötyä vain määrätyt kansanluokat ja puoluepamput, mutta ei suinkaan koko kansa ja maa niinkuin me vakaumuksen miehet olemme sitä ajatelleet ja toivoneet. Minusta tuntuu kuin olisi jo korkea aika heittää hiiteen kaikki meitä eroittavat vanhat harhat ja erehdykset ja ryhtyä, niinkuin ennen leikkitovereina, rakentamaan yhteistä vankkaa ja kestävää lumilinnaa, jossa vain järki ja kansalaiskunto ovat määrääviä tekijöitä. Kuulehan, Kusti, meidän on nyt luotava yhtenäinen ehyt ja kokonainen Suomi, sellainen, jossa meillä on itsekullakin kokolailla siedettävät olot ja oikeudet kuin myöskin velvollisuudet. Olethan sinäkin, veliseni, toki vielä suomalainen.

— Olen, sanoi Kusti päättävästi ja känsäisen kouransa ojentaen. He puristivat sydämellisesti toistensa käsiä.

— Etpä usko, jatkoi Kusti yhä pidellen leikkitoverinsa kättä omassaan, miten monasti olen noita asioita itsekseni ajatellut. Mutta meikäläisissä piireissä ei niistä ole paljoakaan ollut puhumista, sillä ennakkoluulot ja puoluekuri eivät siedä moisia ajatuksia. Intikäs suomalainen sisu ei ole rehellisesti sanoen, tahtonut sekään taipua, varsinkaan kun en ole huomannut n.s. porvarillisten tänä 15-vuoden aikana edes yrittävänkään mitään vakavaa yhteyttä kanssamme, vaan on jättänyt meidät kertakaikkiaan omien johtajiemme ja agitaattoriemme hoteisiin. Vasta nyt sinun suustasi kuulen ensikerran järjen sanan. Sinä olet nähnyt puoluejohtajiesi omahyväisyyden ja minä tahdon sanoa, että niin olen minäkin sen nähnyt jo vuosikausia omassa punaisessa piirissäni. Tehkäämme, veli, todellakin uusi Suomi ja karistakaamme niskoiltamme ne, jotka meitä ovat toisiamme vastaan usuttaneet ja siitä eläneet ja hyötyneet. Niinkuin sanoit, olemmehan suomalaisia, emmekä voi muuksi muuttua.

Aatto Paju.

Aseveljille

Ei oltu me läsnä kun Inon kauppa lyötiin,
kun Inkeri sortui ja Karjala myötiin.
Ei! Silloin me kuljimme kellariin
ja painoimme kasvomme kämmeniin
ja itkimme. Ei kuni itkivät kerta
ne, jotka ei sietäneet nähdä verta;
me surimme suurinta häpeää,
joka aikamme muistoksi kirjoihin jää.

Me käänsimme turvetta, kuljimme maita
ja tunsimme, että on elämä saita
ja katkera sille, ken ollut on myötä
kun maassamme tehtihin perustustyötä
ja luotiin se pohja, mi kantavi heitä,
jotk' kulkevat sileitä, taattuja teitä,
Ei, veikot, me osattiin iskeä vain,
ja tulos jäi parhaaksi varovampain.

Vaan tuntuu kuin Suomi ei vielä ois vapaa,
ja on kuni vielä vois korjata tapaa,
jolla diplomatiia on hoitanut maata.
Siks', veljet, ei uskomme uupua saata.
On koittava päivä kun kutsuu maamme,
ja miekkahan jälleen tarttua saamme
ja täyttää sen, mihin uskottiin
kun kerran ohjista luovuttiin

Sillä sitten vasta on Suomemme vapaa
kun sortajan käsi ei veljeä tapaa,
kun rajamme kulkee Ääniseen
ja sulkee sisäänsä Laatokan veen.
Siks', veljet, ei intomme laimeta saa
ja siksi me koitamme odottaa
sitä päivää, maa kuni kaipaa meitä
ja jälleen kuljemme kalpojen teitä.

Viljo Rauta.

Vesilahden Suomelassa

8. 4. 1918

Tampereen valtauksen jälkeen oli meille ennusteltu muutaman päivän lepoa. Tyytyväisinä majoituimme parhaan kykymme mukaan tehdasrakennuksiin Pyynikin eteläisillä rinteillä ja minä sain luvan mennä yöksi vanhempieni luokse. En ollutkaan heitä nähnyt kevään 1914 jälkeen, jolloin lähdin Saksaan lyhyelle käynnille, josta sitten »sattuneesta syystä» venyi lähes neljä vuotta pitkä »vierailu» seikkailuineen. Yö oli ehtinyt jo lähes puoleen, ennenkun ehdin vanhuksien luokse. Tarinoitaessa vierähti ehkä vielä tunti tai pari ja sitten heittäydyin poikuusvuosilta tuttuun vuoteeseeni ja, väsynyt kun olin, vaivuin pian uneen vahvasti uskoen, että »yö kuluisi rauhallisesti ja lepo koituisi terveydeksi». —

Petyin kuitenkin: jo ½ 5:n aikaan heräsin kiivaaseen naputukseen ikkunaani. Hyppäsin katsomaan, mikä oli hätänä: oma lähettini siellä jyristeli ja ilmoitti hengästyneenä: »Herra vänrikki, pataljoona on hälytetty!» Muuta hän ei tietänyt. No mikäpäs siinä: hyvästi vain höyhensaaret, hyvästi rakkaat vanhukset! Sitten satulaan — ratsu oli lähetetty hakemaan — ja laukkaa Pyynikille.

Lähtö tapahtui kuitenkin vasta iltapäivällä ja komeasti marssimme kaupungin lävitse asemalle. Minne olimme menossa, sitä emme vielä tietäneet: huhut kertoivat Lempäälästä. Sinne päin juna puuskuttaen lähtikin saattajien onnentoivotusten seuraamana. Moision pysäkin seutuvilla juna pysähtyi ja me laskeuduimme ratapenkereelle. Seuraavana päivänä saimme käskyn marssia Vesilahden kirkolle, jonka lähistöllä kuului taistelu olevan käynnissä. Sydämeni sykähti käskyn kuultuani: olivathan seudut koulupoikavuosieni metsästysmaita. Viisi vuotta olin asunutkin Vesilahden kirkonkylän Ylä-Pyörnyn talossa, jonka isäni silloin omisti. Kun Tampereelta lauantaisin koulusta kotiin pistäysin, niin jänisjussin ja riekon, koppelon ja teeren surmaksi ajatukseni olivat. Nyt oli »riista» toisenlaista! —

Seikkailuitta pääsemme Vesilahden kirkolle. Etäämmältä eteläisten ja kaakkoisten harjanteiden takaa kuuluu harvahkoa kivääritulta. —

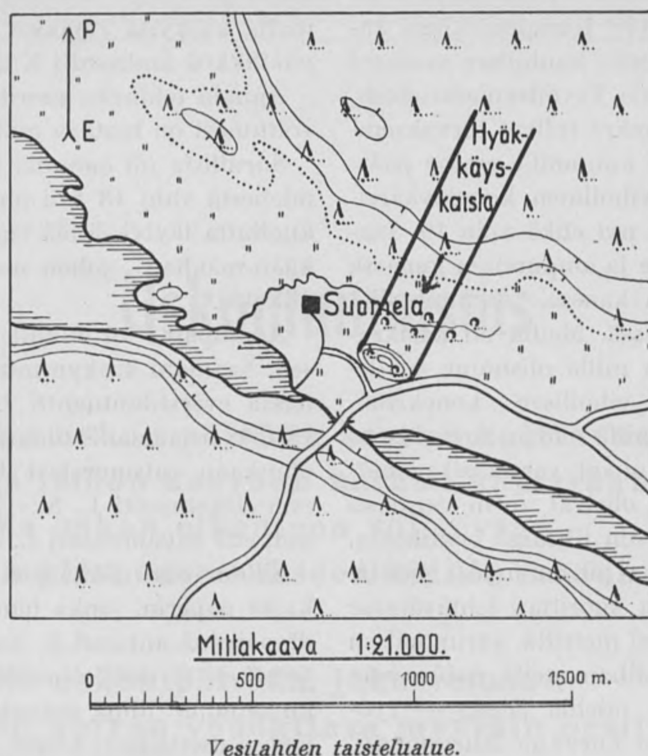
Soppa on kypsynyt kävellessämme ja tyytyväisinä noudatetaan vääpelin kehoitusta ruokailuun. Kesken jäi kuitenkin minun syöntini, sillä sain käskyn heti lähteä rykmentin komentajan puheille. Hämmästyin, sillä korkein herra, minkä tähän asti tiesin mukanamme olleen, oli pataljoonan komentaja, reipas ja tarmokas jääkäriyliluutnantti Sj. Lähdin ja tapasin eräällä pihalla minua jonkunverran vanhemman koulutoverini H. D:n, jonka olin kuullut maailmansodan puhjetessa rientäneen tarjoamaan palveluksiaan »suurelle isänmaalle» eli sille samalle Venäjälle, jota vastaan me jääkärit olimme sotatapparamme kohottaneet. H. D. selitti nyt olevansa luutnantti ja rykmenttimme komentajan, everstiluutnantti L. S:n adjutantti. Vieras nimi minulle, mutta minkäpäs sille. Esittely, tilanteen selostus ja käsky. Käsky kuului: »Suomelan talo meidän hallussamme. Siellä ratsumestari L. 75 miehen ja kahden kuularuiskun kera. On tehtävä hyökkäys Suomelan sillalle, maksoi mitä tahansa. Muuten ovat toverimme hukassa!»

Everstiluutnantin käsityksen mukaan punaiset valmistelivat hyökkäystä saman sillan yli, ja jos se heille olisi onnistunut, niin ratsumestari L. olisi ollut vaarassa joutua miehineen saarroksiin. Tilanne oli selvä, maasto oli tuttu. Everstiluutnantti L. S. käski minun ottaa komppaniastani kaksi joukkuetta mukaani ja kolmannen jättää Vesilahden kirkolle reserviksi. Reservi jäi mielestäni liian kauvaksi, mutta myöhemmin selvisi, että sitä ei oltukaan ajateltu *minun* reservikseni, vaan everstiluutnantin henkivartiojoukoksi. Minulle alistettiin 50 jo etulinjassa olevaa luutn. K:n eskadroonaan kuuluvaa rakuunaa. »Te johdatte hyökkäyksen. Luutnantti K. on rintaman päällikkö,» kuului everstiluutnantti L. S:n viimeinen käsky.

Valmistelut suoritettuani lähdin joukkueineni Suomelaa kohti oppaanani eräs jo entuudestaan tuttu vesilahtelainen. Sanoin kyllä everstiluutnantti L. S:lle, että en opasta tarvitse, koska muutenkin tunnen paikat, mutta hänen mielestään oli parasta kuitenkin ottaa opas mukaan. Kun marssimme esikunnan ohitse, tuli everstiluutnantti adjutanttineen ulos, puristi kättäni ja sanoi: »Jumalan haltuun!» Kertasin hänen viimeiset sanansa miehilleni, joista huomattava osa lukeutui heränneisiin. Heidän ja minun, joka olin jumaluusopin ylioppilas ja toiminut jääkäripataljoonassa o.t.o. jonkinlaisena »papin korvikkeenakin», sydämissä nuo sanat kuoleman majesteetin eteen astuessamme löysivät lämpimän vastakaiun.

Tuttu oli polku, jota astelimme, tuttuja vanhat puut ja sammaltuneet kivet. Tuttu oli »Ämmän hautakin», jonka ohi ei vesilahtelainen siihen risua heittämättä astu. —

Saavuimme perille. Tapasin luutnantti K:n ja sain häneltä kuulla, että minulle alistetut 50 rakuunaa olivat joka ainoa mies harvassa ketjussa pitkällä rintamalla. Heitä oli siitä mahdoton irroittaa ja koota. Se oli ensimäinen pettymykseni. Vapaasti käytettä-

Vesilahden taistelualue.

väkseni jäi siis loppujen lopuksi vain omat mieheni, s.o. noin 70—80 miestä, sekä näiden lisäksi, kuten luulin, reservini Vesilahden kirkolla noin 40 miestä.

Suomelan talo on aukealla kumpareella Pyhäjärvestä itäiseen suuntaan pistäytyvän lahden rannalla. Lahden suu Suomelan kohdalla ja siitä vielä itään on hyvin kapea. Käskyssä mainittu silta on noin 200 metriä Suomelasta lahden pohjukkaan päin. Lähellä sillan pohjoispäätä, siis meidän puolellamme, on metsäinen kumpu, jonka valitsin hyökkäykseni tavoitteeksi: jos sen saan haltuuni, niin siitä myöskin hallitsen sillan niin, ettei siitä kukaan tule yli. Jää oli jo niin huonoa, että se ei miestä kannattanut.

En oikeastaan odottanut taistelua, sillä everstiluutnantti L. S:n tilanneselostuksesta olin saanut sen käsityksen, että vihollinen oli salmen eteläpuoleisilla metsäisillä harjuilla ja kallioilla. Varmuuden vuoksi ja varsinkin, koska sittenkin oli mahdollista, että tavoitteenani olevalle kummulle olisi päässyt vihollisia, päätin edetä mainitsemaani tavotteeseen harvassa ketjussa, sillä maasto oli vuoroin avonaista, vuoroin harvan vesaikon peittämää ja vihollisen hallussa olevilta mäiltä oli siis koko etenemistielleni kohtalaisen hyvä näköala, vaikka matka olikin pitkä. Laskin, että Suomelassa oleva ratsumestari L., jolle everstiluutnantti L. S. oli luvannut tiedottaa hyökkäyksestäni ja antaa käskyn hänen siihen yhtymisestään, tulisi etenemistäni tukemaan tulittamalla edellämainituissa asemissa olevaa vihollista. Ketjuni oikean siiven tuli sivuuttaa Suomela noin 50—100 metriä sen itäpuolitse.

Hyökkäyslähtölinjaksi määräsin rakuunain hallussa olevan linjan. Ketjuun järjestäytyminen tapahtui metsän suojassa hiukan taaempana. Hyökkäyslähtölinjaan pääsimme vihollisen osoittamatta mitään merkkiä siitä, että meidät olisi huomattu. Hyökkäyshetkeksi olin määrännyt klo 5 i.p.

Aika täyttyi. Syöksyjä tehden etenimme antamieni ohjeiden mukaisesti pienissä ryhmissä tai yksitellen. Vihollisen tuli ei aluksi sanottavasti kiihtynyt. Laukaukset kuulostivat etäisiltä, mikä vahvisti olettamustani, että vihollinen oli salmen eteläpuolella. Joitakin miehistäni kuitenkin lähinnä Suomelaa olevalla aukealla pellolla haavoittui ja heitä auttaessaan kaatui kaksi komppaniani kolmesta sanitääristä. Muuten eteneminen jatkui suunnitelman mukaisesti. Olimme jo menneet laakson pohjukassa kasvavan vesaikon läpi ja kävimme katkaisemaan viimeistä pientä aukeamaa ennen tavotettamme, mutta silloin sain kokea toisen pettymykseni ja se oli järkyttävin, mitä sotavuosinani olen kokenut: sen sijaan, että Suomelasta olisi tuettu etenemistämme, sieltä avattiin suorastaan hornamainen kivääri- ja konekivääritulі meidän sivustaamme ja osittain selkäämme! Nyt olivat hyvät neuvot kalliita! Mitä tehdä? —

Uskoin, että ratsumestari L. jostain käsittämättömästä syystä piti meitä vihollisina. Näin jälkeenpäin kaikessa rauhassa asiata harkitessa tuntuu kyllä selvältä, että sellainen erehdys ei mitenkään voinut olla mahdollinen — ellei ratsumestari L. mahdollisesti puutteellisten tietojen vuoksi luullut, että hän oli kokonaan vihollisten ympäröimä. Silloinkin olisi kuitenkin etenemissuuntamme pitänyt hänelle antaa ajattelemisen aihetta. No niin: lähetin kiertoteitse

hänen luokseen lähetin selostamaan tilannetta — lähetti ei koskaan päässyt perille! Komppanialleni annoin käskyn jatkaa hyökkäystä; kuuluihan saamani käsky: »Maksoi mitä tahansa!» Tavotteen alarinteen, jossa vesaikko ja alkava hämärä tulivat turvaksemme, saavutimme, mutta itse kummulle emme päässeet, sillä siellä oli vahva vihollinen konekivääreineen vastassamme. Kello oli nyt ehkä noin 19. Saavuttamamme linjan pidimme ja ampumisen lomassa — keskustelimme vihollisen kanssa. Olimme siitä vain muutaman metrin päässä. Meillä oli käsikranaattejakin jonkunverran ja niillä olisimme epäilemättä voineet vaijentaa vihollisen konekiväärin, mutta emme voineet niitä oman turvallisuutemme vuoksi käyttää: ne olivat varsikäsikranaatteja ja niissä olevat koukut olisivat aivan varmasti tarttuneet heti lähimpiin oksiin tiheässä vesaikossa. Maata jökötimme siinä vihaa pitäen lujasti päättäneinä tavalla taikka toisella suorittaa tehtävämme »maksoi mitä tahansa». Metri metriltä, äärimmäisen hitaasti ja varovaisesti — olihan meitä enään vain kourallinen taistelukelpoisia miehiä jälellä — ryömimme vesaikossa vihollisen kurkkua lähemmäksi.

Lähetin lähetin kirkonkylään pataljoonankomentajani luokse ja pyysin, että reservini lähetettäisiin tarkemmin määrittelemääni paikkaan. Sieltä oli tarkoitukseni sivustahyökkäyksellä vallata tavotteeni, mikä, siitä olen vakuutettu, varmasti olisi onnistunutkin. Sain vastauksen: »Onko asiat niin hullusti? Koeta olla rauhallinen: eversti ei anna joukkuettasi.» — Se oli kolmas pettymykseni. Mitä teki everstiluutnantti L. S. minun joukkueellani, kun hänellä oli käytettävänään pataljoonamme molemmat muut komppaniat kokonaisuudessaan? Tähän mielestäni oikeutettuun kysymykseen en vieläkään ole keksinyt vastausta.

Aika kuluu sellaisessakin tilanteessa. Kello 2 yöllä tulee takaa lähetti luokseni selittäen, että siellä lähtölinjallamme on ratsumestari L., joka käskee minun tulla luoksensa.

Nyt tuli neljäs pettymykseni. Kuultuaan selostukseni ratsumestari L. sanoi: »En tiedä, missä Suomela on! En ole siellä koskaan ollut! En ole koskaan saanut käskyä sinne mennä!»

Näin minulle selveni, että olin rykmentin komentajalta saanut aivan väärän tilanneselostuksen!

Seuraava toimenpiteeni oli vetää ketjuparkani takaisin lähtöasemiin, sillä asiain näin ollen emme päivän valjettua enään olisi voineet saavuttamiamme asemia pitää. Myöskin ratsumestari L. oli yhtämieltä kanssani tämän toimenpiteen oikeutuksesta huolimatta käskystä »maksoi mitä tahansa». Rintaman päällikköä luutnantti K:ta en tavannut.

Annoin tehtävän suorituskäskyn lisäten, että haavoittuneet on tuotava mukana. —

Surullista oli aamulla todeta, että meistä noin 80 miehestä vain 18 tuli omilla jaloillaan takaisin. 13 kuollutta täytyi jättää rintamien väliseen »ei-kenenkään-maahan», johon ne jäivät virumaan kahdeksi viikoksi.

Aamupäivä toi minulle vielä viidennen pettymyksen. Saamani käskyn mukaan ilmoittauduin esikunnassa everstiluutnantti L. S:lle. Kun sanoin, että vastoin saamaani tilanneselostusta Suomelassa ei ollutkaan ratsumestari L., vaan vihollinen, ärjäsi everstiluutnantti L. S.: »En minä ole koskaan sanonut, että ratsumestari L. olisi siellä!»

Silloin otin jääkäritakkini vasemmasta rintataskusta paperin, jonka hän itse oli minulle edellisenä iltapäivänä antanut ja jonka hän nähtävästi omakätisesti ja täydellä nimellään varustaen on musteella kirjoittanut. Siinä paperissa oli edellä lainausmerkkeihin asettamani hänen oma käskynsä. Välillämme sukeutui seuraava keskustelu:

Ev.: »Antakaahan tänne se paperi!»

Minä: »En anna!»

Ev.: »Sattuuhan sodassa erehdyksiä. — Saatte mennä!»

*

Loppuhuomautukseksi lausuttakoon vain, että jos tehtäväkseni olisi annettu Suomelan valtaaminen, mikä ehkä — asiata näin jälkeenpäin ajatellen — oli käskijän tarkoitus, niin olisin hyökkäyksen järjestänyt toiselta suunnalta ensimmäisenä tavotteenani sama kukkula kuin nytkin. Sen valtaamalla olisin näet eristänyt Suomelan ja siellä olleen vihollisen olisi ennen pitkään ollut pakko antautua.

— — — — — — — — — — — —

Uhrattiinkohan Pihtiputaan ja joittenkin muitten Keski-Suomen pitäjien sankarihaudoissa lepäävät vainajat suotta ja turhaan. — Ei suinkaan: olettehan antaneet esimerkin uljuudestanne ja uskostanne Suomen tulevaisuuteen! Siunattu olkoon muistonne!

— — — — — — — — — — — —

Se rykmentti oli 2. Krenatöörirykmentti, se pataljoona I Jyväskylän pataljoona ja se komppania sen 3. komppania!

Hannes Anttila
Kapteeni.

Uskontunnustus

Ma uskon päivään kerran koittavaan
ja laihon kasvuun karuun kamaraani.
Ma uskon oikeuteen voittavaan
ja ylösnousemukseen kalliin maani.

Ma uskon päivään, joka valoaan
on kerran vuodattava myyräin pesiin.
Ma uskon aikaan jolloin voimassaan
käy kahlehdittu jalopeura esiin.

Ma uskon kansaan, joka ruoskijaan
ei koiralauman lailla koskaan totu.
Ma uskon aikaan jolloin Euroopaan
lyö syvät merkit ugrilainen rotu.

Ma uskon valaan miesten vannomaan
ja miesten sanaan, jonka täytyy pitää.
Ma uskon kuntoon, kuokkaan, tapparaan
ja maahan jossa luste ei saa itää.

Ma uskon veljeen, joka konsanaan
ei sorru valhe-Vesuviusten laavaan.
Ma uskon silmään kaihtamattomaan
ja hyvän omantunnon valankaavaan.

HEIKKI ASUNTA.

Velvollisuus

Nimitys ja merkitys.

Siveellisen järki-aatteen määräämä tahtotoimi erotetaan ihmisen kaikkien muiden toimien joukosta ja merkitään erityisellä nimellä velvollisuus, joka ilmaisee, mitä siveellisesti on velkapää tekemään.

Siveellisen ihanteen määrääjävirka.

Tässä käsitteessä tulee selvästi ilmi se velvoittava luonne, joka on kaikissa ihanteissa, mutta ei yhdessäkään muussa siinä määrässä kuin siveellisyyden aatteessa, jota siitä syystä sanotaankin suorastaan siveyslaiksi. Myöskin kaikki muut teot ja luomukset, jotka ovat yhteydessä kauneuden, totuuden ja hyödyllisyyden ihanteiden kanssa, vuodattavat meihin halua, mieltymystä ja rakkautta, koska ovat omiansa edistämään onnellisuuttamme. Nekin herättävät tajunnassamme imperatiivin, joka meitä kehottaa niitä halajamaan. Mutta niiden täytyy kaikkien väistyä syrjään sen toimintatavan tieltä, jonka siveellisyyden aate meille suosittelee. Tällainen toimintatupa on velvollisuuden mukainen — velvollisuus.

Kategoorinen imperatiivi

Velvollisuudelle on siis ominaista, että sen yleensä täytyy nousta taistelussa toisin suunnattuja toimintatapoja vastaan, jota taipumuksemme, jopa viettimmekin vaativat. Näille ei saa tahto ruveta alamaiseksi, vaan sen tulee totella ainoastaan sitä imperatiivia, joka lähtee siveellisyyden laista. Tämä imperatiivi on kategorinen, ehdoton ja poikkeuksetta velvoittava, kun taas onnellisuusimperatiiveilla on ainoastaan ehdollinen (hypnoteettinen) arvo. Sinun tulee säästää, ellei velvollisuutesi ole auttaa jotakin onnetonta tai jotakin köyhää sukulaista. Sitä vastoin ovat siveellisyys-imperatiivit — sellaiset kuin rakasta totuutta! ole uskollinen! — voimassa ilman mitään ehtoa, niissä ei ole "jos" eikä "mutta".

Velvollisuus ja taipumus.

Tosin on sellaisessa toimintatavassa, joka saa alkunsa yksinomaan velvollisuuden tunnosta, jonkinlaista karkeutta, niin että ei se meistä tunnu niin mieluisalta, ei meitä niin mielistele kuin kaikki se toiminta, joka on yhtäpitävä taipumuksemme kanssa; mutta kaikissa tapauksissa osotamme sellaiselle toimintatavalle kuitenkin arvonantoa, jopa ihailua. Mutta elämä tuottaa alituisesti ei ainoastaan velvollisuuden ja taipumuksen välisiä riitaisuuksia, vaan myöskin ristiriitaa kahden velvollisuuden välillä, josta on seurauksena kovat sisäiset taistelut. Schillerin draamassa "Wallenstein" on meillä esimerkkinä siitä Max Piccolominin kohtalo. Siinä taistelevat velvollisuus ja taipumus keskenään, ja samassa joutuvat velvollisuuden tunto keisaria kohtaan ja ystävää kohtaan ristiriitaan. Max päättää noudattaa korkeampaa ja laajempaa velvollisuutta, säilyttää uskollisuuden keisaria ja ylintä sotapäällikköä kohtaan, sekä luopuu kovia tuskia kärsien isällisestä ystävästään.

Siis sellainen tahto, jota järki-aate ohjaa, on oikea tahto. Ainoastaan tällainen on vapaa ja itsenäinen tahto; Kant sitä nimittää autonomiseksi Vapaa tahdoksi. Tahto on sitä vastoin heteronominen, jos sitä ohjaa joku onnellisuuspyrintö taikka sen panee liikkeelle joku etu, joka on velvollisuuden täyttämistä vastaan. Kuten esim., jos joku keskinkertainen tai sitä huonompi politiikko alottaa poliittisen uransa, tuntematta talouselämän laeista alkeitakaan, ja heittäytyy parlamenttiin työhön jota meillä tunnetaan e d u s k u n n a n nimellä. Tällaisen kansaa edustavan valtiomiehen velvollisuuden täyttäminen muodostuu näinollen hänelle omaksi etupyrkimykseksi. Eräänlainen toinen etupyrkimys muoto joka meillä pulpahtaa varsin ussein pinnalle, on eräiden huomattavassa asemassakin olevien henkilöiden maansa tunnetuksi tekeminen, maansa rajojen ulkopuolellakin, siinä muodossa, että saattavat itsensä naurunalaiseksi, ja maamme epäedulliseen valoon, se on yksi etupyrkimys, ja samalla sairaaloinen ilme.

"Kunnon mies" Burgerin runossa antaa käytöksellään hyvän esimerkin autonomisesta tahdosta. Platonin teoksessa "Kriton" on ensimmäiseksi tunnustettu ja selvitelty oikean tahdon olemus, joka ei anna minkään johtaa itseänsä pois siveellisyyden päämäärästä. Sokrates on vankeudessa, hän kärsii vääryyttä, hänellä on mahdollisuus paeta, pelastaa henkensä, voittaa vapautensa, mutta kuitenkin hän torjuu kaikki houkutukset; sillä jos hän niitä seuraisi, niin hänen tahtoansa ei enää ohjaisi järki siveellisyys, jota hän toki koko elinikänsä on seurannut ja aina puolustanut muita vastaan. Mutta sittemmin on erityisesti saksalainen filosofi Kant tunnustanut siveellisen aatteen merkityksen, nimittänyt sitä kategoriseksi imperatiiviksi ja samassa tehnyt sen tunnetuksi. Mutta velvollisuus on se toimintatapa, joka koettaa tyydyttää siveellistä aatetta.

F r a n s   R a a l a.

Miten ennen vietettiin joulua Savo-Karjalassa

Kristikuntamme suurimman juhlan — Joulun — esivalmistuksissa on touhua monenlaista, varsinkin emäntäväellä, joiden huoleksi jää juhlan taloudellinen valmistelu ja huolenpito. Kuinka suurenmoisia olivat entisajan joulun vastaanotto- ja viettotavat, siitä ei ole monella nuorella aavistustakaan. Jokunen sana näistä ei tee sentähden pahaa nykypolvelle, sillä ei saisi kokonaan unohtaa isien juhlallisia joulutapoja, vaan on ne säilytettävä suomalaisena perintönä.

Emännän joulukiireet.

Jo syksyllä, syys—lokakuulla, jolloin maalla oli teurastusaika talven tarpeiksi, sai emäntä huolehtia, että joulupaistin tarpeet tuli hyvään talteen. Näihin kuului sian päästä oikea korvallinen, poski ja kieli, sekä aimo pala selkälihaa, riippuen perheen suuruudesta. Nämä tarpeet paistettiin sitten uunipaistina kahdessa, tai useammassa suuressa saviruukussa, riippuen ruokakunnan henkilöluvusta. Tällaisilla paistitarpeilla oli omat tarkoituksensa. Sian päänlihat olivat järjen symbooleina, joita jouluna piti syödä järjen kasvamiseksi. Korvaa piti syödä kuulon vahvistumiseksi ja kielen, jota pidettiin parhaimpana herkkuna koko lihavarastosta, piti osoittaa joulun olevan vuoden suurimman juhlan, koska tämä silloin käytettiin.

Jo kaksi tai kolme viikkoa ennen joulua alettiin laittaa parempia oluita, joita varsinkin Tapaninpäivänä täytyi olla vieraille tarjottavana. Tavallinen joulukalja laitettiin vasta noin 4—5 päivää ennen joulua. Aaton-aattona oli emäntäväellä tavallisen leivän — ruis- ja ohraleivän — leipominen, sekä huoneiden pesu. Tämän jälkeen toi isäntä tupaan joulupehun, joksi hän jo aikaisemmin riihessä oli valmistanut valtavan suuren kuvon (lyhteen) rukiin olkia. Kuvon hän asettaa keskelle tuvan lattiaa kurkihirren alle, ottaa vyöstään kirveen, jolla hakkaa siteen poikki, siten, että se katkeaa vasta kolmannesta lyönnistä. Nyt saivat talon lapset vuorostaan levittää oljet lattialle tasaisesti ympäri huonetta, ja saivat ne olla lattialla ensimmäiseen arkipäivään joulun jälkeen. Silloine ne vasta viedään sikalaan, ei talliin eikä navettaan.

Aattopäivänä oli emännillä työtä ja hyörinää. Piiraiden ja vehnästen paistot, paistien ja puuron laittamiset sekä joulusaunan lämmitys. Aattoiltana näet piti saada kaikki työt tavallista aikaisemmin tehdyksi ja päästä nukkumaan, koska jouluaamuna noustiin jo viimeistään klo 3 aikaan ylös. Aattoiltana käytiin saunassa ja saunan päälle isäntäväki maisteli joulukaljaansa.

Jouluaamuna.

Jouluaamuna oli juhlan tuntu, josta talon kaiken elollisen väen piti saaman osansa. Kun vehnäleivän kanssa tarjottu aamukahvi oli juotu, lähti sekä isäntä että emäntä itse henkilökohtaisesti navettaan, emännällä kainalossa iso tuohivakka sisältäen yön tuvanuunin päällä lämminneitä kauroja ja isännällä samoin uuninpäällä yön ollut terva-astia jäniksen käpälineen.

Navetassa emäntä antoi ensin talon sonnille ja senjälkeen jokaiselle lehmälle vakastaan syödä jonkun suun täyden. Isäntä kulki emännän perässä ja pyyhkäisi jokaista eläintä tervassa kastetulla jäniksenkäpälällä turvan päälle siten, että terva pääsi eläimen sieramiin, josta eläin sai sitä kauan nuoleskella kielellään. Lypsykarjan jälkeen saivat lampaat ja siat saman annoksen, mutta hevoset jäivät ilman tervaa ja siipikarja sai tyytyä kauroihin ja niille varattuihin ohrasuurimoihin. Tällä menetelmällä piti olla se vaikutus, että eläimet saamastaan kaura-annoksesta tuntisivat kotinsa ja ennenkaikkea emäntänsä ja muistaisivat kesällä tulla kotiin laitumelta ilman suurempia hakemisia. Tervaamisen piti taas varjella eläimiä vuoden aikana liikkuvista eläintaudeista ja kesällä käärmeiden pistoista. Viimeksimainitun estämistä varten juuri käytettiin tervaamiseen jäniksen käpälää, jonka kynsien raapaisun piti opettaa eläimet varomaan käärmeitä.

Joulukirkkomatka.

Navetasta tultua alettiin peseytyä ja laittautua kirkkomatkaa varten kuntoon. Ennen lähtöä syötiin vahva ateria rasvaista uunipaistia ja siankorvaa, jonka jälkeen miesväki valjasti hevoset kirkkorekien eteen, laittaen hevosille aisakellot, kulkuset ja muut tiu'ut ympärille niin paljon, kuin niitä vain talossa tätä varten oli. Kirkkomatkalla piti olla hevosilla helyjä, että emännät kotona ollessaan kuulisivat ja osaisivat laittaa kirkkokahvin valmiiksi pöytään siksi, kun kirkosta tulleet ovat saaneet riisutuksi päällysvaatteensa yltään. Jos talon miesväkeä oli ollut kotona, oli näiden tehtävänä riisua hevoset ja viedä ne talliin sekä huolehtia niiden ruuasta, mutta jos koko miesväki oli ollut kirkossa, saivat hevoset seistä valjaissa siksi, kunnes kirkkokahvi oli juotu.

Nämä joulukirkkomatkat olivat sekä juhlallisia että huvittavia, sillä monesti jouduttiin pimeillä öillä ajamaan paukkuvassa pakkasessa kolme, jopa neljäkin peninkulmaa pitkä taival kirkolle ja sitten aamun sarastaessa takaisin. Kävipä joskus niinkin, että jonkun talon ajanjakaja valehteli ja lähetti kirkkoväen niin myöhään matkalle, etteivät he ehtineet kirkkoon laisinkaan, kun toiset taasen joutuivat odottamaan pari, jopa kolmekin tuntia kirkonovien avautumista. Joulukirkossa käynti kuului yleisiin tapoihin ja noudatettiin sitä sikäli kun oli vain suinkin mahdollista. Harvoin tapahtui se ihme, ettei jouluna olisi kirkko ollut tupaten täysi väkeä, vaikkapa se muina pyhinä olisi ollut miltei tyhjänä.

Kun kirkkokahvit oli juotu ja vähän levähdetty, jona aikana kotona olleille juhlallisesti kerrottiin kirkon kuulumiset, syötiin aamiainen. Tässä on sivumennen mainittava, että tupa piti olla joko kokonaan lämminnyt tai ainakin uuni hiilillään siksi, kun kirkkoväki tuli kotiin, että tulevana kesänä kesätyöt tulisivat ajallaan tehdyiksi, eivätkä jäisi Matti-Myöhäisen töiksi.

Joulupäivän tapoja.

Iltapäivä kulutettiin maaten, syöden ja juoden kahvia ja vähän joulukaljaakin. Lapset saivat leikkiä kuusensa kanssa jos sellainen oli, sillä vasta myöhemmällä on kuusen käyttö tullut yleisemmäksi tavaksi. Useasti vanhempikin väki otti osaa tähän lasten leikkiin ja varsinkin lauluihin, joita monesti virsikanteleilla tai muilla soittovälineillä säestettiin. Illan tullen kulutettiin aikaa erilaisin seuraleikein. Sellaisia olivat kiiskin onkiminen, saappaan paiskaaminen, luokin alitse meno, suolan punnitseminen, harakan ampuminen, karhun kaataminen, paistin syönti ja suutarin pistäminen y.m. sellaiset kansan leikit, joihin koko väki innostui mukaan. Joskus miesväki koetteli keskenään ruumiinsa voimia niskaköyden ja väkikapulan vedolla y.m. virkistävillä kansanomaisilla urheilutavoilla. Vieraisiin ei joulupäivänä koskaan saanut mennä. Sitävarten oli tapaninpäivä.

Tapaninpäivä.

Jo varhain tapaninpäivän aamuna alettiin vieraissa käynti, eli tapanin ajo. Kun vieras tuli taloon, niin hän ovesta sisälle päästyään ja »hyvän päivän» sanottuaan tarttui lieden kannatuspylvääseen ja kysyi: »onko Tapani talossa vai kaadetaanko uuni?» Tähän oli vastattava myönteisesti ja tarjottava vieraalle istuinta ja joko olutta tai kahvia tai molempia. Tällaista vierailua eli tapanin ajoa kesti aina iltahämärään asti, ja oli siinä emännillä työtä huolehtiessa kahvikaisan lämpimänä pysymisestä ja isännillä oluttuopin täynnä olemisesta.

A. Salamaa.

Topias

Kirjoittanut *Urho Karhumäki.*

Sanoivat, että hän oli hiukan portinlyömä, tämä kyläsuutari Mäntysen vanhin poika, Topias. Ihmiset sanovat sen niin kovin helposti lähimmäisestään, jos hän on hiukan toisten piirustusten mukaan laadittu kuin he itse ovat.

Vapaussotamme alkaessa oli Topias jo mustalaispojan kokoinen ja pääsi sotaan, pääsi kun lähti, kukapa Topiasta olisi halunnut tahi edes voinutkaan estää. Hän paineli määrätietoisesti ilman erikoisempia ylhäältä päin tulevia komennusmääräyksiä tulilinjoille saakka ja sai kiväärinkin, sai kun otti, ensimmäisessä kahakassa viholliseltaan, josta selviytyi voittajana.

Topias osasi ampuakin, sillä hän oli monena vuotena ottanut harjoitustunteja jousipyssyllä ja pappasuutarin vanhalla suustaladattavalla luodikkorämällä, salaa tietenkin, milloin suutari oli virkamatkoilla, muutenhan siitä olisi tullut tupenrapinat. Mutta kivääri oli takaaladattava viidellä makasiinipanoksella, kuudes työnnettiin piippuun. Se oli pelottava ase Topiaksen käsissä ja kovasti hän sitä rakasti. Kun hän leiripaikoilla sitä puhdisteli ja hankaili, niin itsekseen laulaa hyrähteli: »Kivääri on kirkas katsella, mutt' sangen raskas kantaa! Kivääriпpä se Venäjän keisari pojalle heiliksi antaa!» »Älä hassu poika laula ryssän keisarista!» varoittelivat toiset. Mutta mitenkäs Topias toisin olisi laulanut kun viisussa näin seisoi. Niin oli laulanut Mäkisen Aati, joka oli palvellut kolme vuotta Lappeenrannan rakuunaväessä.

Laulut lauluina, tulilinjoilla oli Topias sitä, mitä todella oli ja aika poika hän olikin. Ei löytynyt niin vaarallista »kulopesäkettä», mitä hän ei olisi pöyhäissyt, eikä niin kiperää vahtipaikkaa, mihin hän ei olisi yöksi jäänyt, jos asianomainen vahtivelvollinen maksoi »vitosen» tapakkarahoiksi.

Hän säästyi kaatumatta ja kärventymättä. »Hullulle ei koskaan satu mitään», totesivat toiset pojat alleviivaten siten kai omaa viisauttaan. Pitkän vaiherikkaan kevään kuluessa sattui sentään Topiaksellekin yhtä ja toista. Kerran hän pitkän palkkavuoron jälkipuoliskolla oli nukahtanut vaarallisella paikalla »heilinsä» viereen. Korkea päällikkö sattui kulkemaan ohitse, tunsi Topiaksen, eikä ryhtynyt turhanpäiten sotalakeja lukemaan, nosti vain hiljaa »morsiamen» ojaan tien toiselle puolelle ja herätteli miehen. Sen otti Topias kovin pahakseen, vähemmästäkin toki mies suuttuu.

Mutta sen jälkeen ei Topias luopunut heilistänsä hinnalla millään, ei unissa eikä valveilla ja piipun kautta lähti kuula jos toinenkin, etelään, itään ja

väliin koilliseenkin. Hän oli aina valmis »vitosesta» ja ilmankin. Kuulat kiersivät häntä, poikien mainitsemasta syystäkö vai jostakin muusta, se ei ole tässä yhteydessä niin tulen tärkeätä tietää, kunnes Messukylän pelloilla joku vinkujainen vinskahti vinoon ja murskasi Topiakselta oikean polvilumpion.

Tähän loppui Topiaksen osuudelta sodankäynti tuli rauhakin maahan jälleen. Mutta vereen oli jäänyt kummallinen liikunnon kaipuu. Järkähtämättömän rauhallisena, hieman onnahdellen hän siirtyilee paikkakunnalta toiselle, pilkkoo puita, lakaisee pihamaita, asioitsee milloin mitäkin. Hän on herrojen tuttu, pienten ja isompienkin. Kaikkien pakinoille on Topiaksen usein vähän vaikeahko päästä, mutta hän on järkähtämätön ja kun vihdoin pääsee, vaikkapa vilaukseltakin tavoiteltavan näkee, luontuu kaikki hyvin, pikkuherrat ja muut päivystävät vääpelit saavat tällöin pitkän nenän.

— Kah, Topiasko siellä! Käy sisään veliveikkonen!

— Tulin vain katsomaan, mitenkä talossa jaksetaan ja vieläkö se minun apurahani tänä vuonna maksetaan!

Maksetaan tietysti, ei koskaan vielä ole jätetty maksamatta ja hakemisen palkaksi tarjotaan kahvit sekä tupakat. Sitten Topias onkin valmis lähtemään taas toisiin taloihin, koska asiat ovat jälleen kunnossa.

Muutamia kertoja hän on joutunut tekemisiin esivallan kanssa, niiden asioimis- ja kauppahommiensa vuoksi, joita mainittu valta ei yleensä suopealla silmällä katsastele. Kerran pidätti eräs pohjanmaalainen nimismies Topiaksen epäilyttävien kirjojen kauppaamisesta.

— Mikä kulkuri te olette! Enpä takaa, vaikka olisitte ihan kommunisti! Ja mitä lienee tuo teidän kauppatavarannekin, kiihoituskirjallisuutta!

Esivallan ei olisi pitänyt lausua aivan niin monta lausetta, koska vähempikin olisi Topiakselle riittänyt.

— Kulkuri minä lienen, mutta en mikään kommunisti ole, siitäpä menen vaikka valalle! On kai minulla täällä vähän todistuksiakin, ellei vallesmanni muutoin usko!

Turhia hätäilemättä hän alkaa kiskoa paikkasilmäisen housunsa takataskusta mitalleja ja kuntoisuusmerkkejä ja povitaskustaan ansiotodistuksia, joita löytyy jos minkäkin nimisiltä ja arvoisilta herroilta. Nimismiehen mielestä ne jo riittäisivät, mutta Topias todistaa loppuun saakka, niin että se asia kerta kaikkiaan tulee selvän kirkkaaksi ja synninpäästökseen on nimismiehen ostettava nippu »kiihoituskirjallisuutta».

Tämän jälkeen ei Topias ole kiertänyt koskaan enää vallesmannien kanslioita eikä kaupunkien poliisikammareita, vaan suuntautuu aina suoraan tulipesäkkeeseen niinkuin jo sodan aikana suora ja pelkäämätön tapansa oli. Mutta suuren kaupungin poliisimestarinkaan puheille ei ole aivan suora pääsytie Topiaksella, enempää kuin muillakaan tuntemattomilla paikkapöksyillä. Hänen ja virkaatekevän konstaapelin välillä muodostuu helposti seuraavanlaatuinen vuorokeskustelu:

— Minä haluan päästä ihtensä mestarin puheille!

— Mitä asiaa teillä hänelle on?

— Onpahan vain semmoista asiaa, mitä ei kaikille pystynoukille sanota!

— Laputtakaa matkoihinne! Ei poliisimestaria saa turhanvuoksi häiritä!

— Jaa ettei saa!

— Ei saa, uskokaa sanaan ja painukaa hyvän sään aikana!

Painuuhan Topias, painuupa hyvinkin, kun käsketään, mutta painuu eteenpäin, poliisimestarin virkahuonetta kohti, eikä esivallan miekkaa hoiteleva keruubi voi häntä estää.

»— Tulin vain myymään poliisimestarille näitä joululehtiä, mutta kun ei tuo völöperi meinannut päästää sisään! Kun poliisimestari merkkaa ensinnä nimensä, niin sitten ne toisetkin mielellään ottavat ja merkkaavat, selittelee Topias toimessaan,» vähän pohteissaankin äskeisestä käsirysystä.

Asia luontuu hyville raiteille, poliisimestari merkkaa nimensä tilauspapereihin ja sitten konstaapelit yksi toisensa jälkeen, se völöperikin, joka kylläkään ei olisi ansiollinen tähän armoon, mutta Topias ei pidä vihoja vanhoista, jotka kerran on sovittu. Lähtiessään hän hyvästelee mestaria kädestä ja pyytää, että hän soittaisi kaupungin muiden vahtitupien poliisimiehille, että hekin tilaisivat Topiakselta tämän verrattoman joululehden. Mestari soittaa ja konstaapelit tilaavat ukko kuin ukko, kolmisenkymmentä nimeä esivallan miekkaa kantavista hänen papereihinsa heltiää, se on paljon se.

Pitkillä maantiematkoillaan on Topias joutunut kaikenlaisten sällien ja kulkijoiden kanssa tekemisiin. Eräällä kylättömällä metsätaipaleella tulee metsärosvon näköinen mies vastaan pyörällä ajaen ja tiedustaa onko Topiaksella rahaa. Topias hieman hölmistyy mokomasta pöhlöstä kysymyksestä. — Tottakai minulla on rahaa! Kuinkas sitä ilman pitkille matkoille! — Anna tänne! alkaa rosvo tiukkailla. — Jaa sinulleko? Mitäs minä sinulle rahojani antamaan!

Rosvo aikoo käyttää hyviksi kokeiltuja kutkuttelutapojaan, mutta Topias on riuska poika tarvittaessa ja ehtii hieman aikaisemmin. Hän »sivuaa äijää vähän» ja taas vallitsee maassa rauha ja rakkaus, vain puronsolina ja metsälintujen laulu kuuluu. Topias panee tupakaksi ja istuu tiepuoleen, mihinkäpä hänellä kiire. Vihdoin äijä könttyröi ketaroilleen ja hieroo unikakkiaisia silmistään. — Taisitte vähän uinahtaa? huomauttaa Topias. — Niinpä taisin, myöntelee kaveri varautuen enempiä tiedustelematta matkaansa jatkamaan.

Uudenkaupungin Suojeluskunta — Turun Pataljoona alkutaipaleella

1918 tammikuun viimeisenä päivänä oli pienoisessa Uudessakaupungissa puolenpäivän aikaan oikeaa hälyä ja liikettä. Paikallinen suojeluskunta sai hälyytyksen kokoontua »Kasvin» talolle. Hälyytyksen johdosta kokoontui talolle kahdeksisenkymmentä miestä, neuvoteltiin ryssien karkoituksesta kaupungista ja aseista riisumisesta. Päätös oli reippaan yksimielinen, menettelytavoista vaan syntyi kiista. Aktiivisen toiminnan miesten oli väistyttävä, vakaan harkinnan miesten viisauksien tieltä ja neuvottelun tulos oli »että Jussi-maisteri menee ryssille pitämään kauniin pupisevan puheen, sillä ihanalla itämaan kielellä, hellyttäen heidän sydämensä, jonka johdosta »iivanat» vesissä silmin viivana luovuttaisivat meille aseensa ja pikamarssia palaisivat isiensä maalle».

Juhlapuheen sanamuodon ja paraatin järjestäminen oli vienyt aikaa parisen tuntia, jonka aikana »iivanat» olivat saaneet täyden tiedon valkoisten aikeista.

Vihdoin lähti kaartimme iivanoiden luo, selvällä päivällä, haulikoilla, katajankalikoilla ja muilla mahti-aseilla varustettuna, Jussi-maisteri etunenässä ja suuren kansajoukon saattamana.

Iivanoiden kasarmilla oltiin valmiina, miehet konekiväärin takana vastaanotossa ja saimme kiittää vaan hyvää onneamme, ettemme tulleet ammutuiksi seulaksi.

Jussi-maisteri piti juhlapuheensa, mutta ihmeeksemme ei puheen vaikutuksesta »iivanoiden» sydän heltynytkään ja aseet jäivät entisille omistajilleen. Neuvottelujen jälkeen »iivanat» kyllä jättivät kaupungin, lukuisten surevien Marttojen seuraamina, vieden aseensa mukanaan.

*

Helmikuun ensimmäisenä päivänä alkoi Uuteenkaupunkiin kerääntyä valkoista kansaa, mukanaan aseita ja ampumavaroja. Joukkoja kerääntyi nelisen komppaniaa ja 150 miehinen *»esikunta»*. Aikomus oli yhtyä pohjoiseen rintamaan, mutta kaikki tiet olivat suletut, jotenka yhtyminen sitä tietä oli mahdoton. Helmikuun 8 päivänä kävi olo kaupungissa siksi epävarmaksi, että sen jättäminen kävi pakolliseksi. Matkalle lähtö tapahtui 8 ajoissa, ja oli kuormastojemme ja sen kulku siksi naamioitu, että kaupunkilaisille jäi täysin tuntemattomaksi matkan suunta. Aseistuksemme oli näin suurelle joukolle varsin vaatimaton. Koko joukolla oli n. 80 sotilaskivääriä ja 15 panosta kivääriä kohti. Olipa yksi konekivääririkin johon myös kuului nauha panoksia, sekä suurimalla osalla miehistöä tasku-ase ja jokin määrä panoksia, sekä Uudenkaupungin tilapäisessä sotatarvetehtaassa valmistettuja vaatimattomia käsipommeja.

Aamun valetessa pääsimme Kustaviin, jonka alueella, Lypertön saarella oli ryssien valmistama patteristo. Ensimmäinen komppania, joka jo Uudessakaupungissa oli saanut ottaa osaa erääseen hyökkäykseen, ja tässä saanut sen ikävän kokemuksen, että joukko oli heikosti varustettu, esitti ylipäällikölleen, reippaalle ja pelkäämättömälle kapteeni Fabritiukselle, että olisi tarpeellista tehdä hyökkäys Lypertön patterille ja valloittaa sen aseet ja ampumatarpeet. Kapteenimme oli valmis yritykseen, mutta laaja neuvotteleva esikunta, katsoi yrityksen *»hullun yritykseksi»* ja leimasi ensimmäisen komppanian *»kapinalliseksi komppaniaksi»*, joka saa lähteä omille teilleen, saaden kolmen päivän muonalupauksen. Tämän, neuvottelevan esikunnan loukkauksen, komppania nielasi hammasta purren. Loukkaus oli kuitenkin siksi suuri ylipäällikölleme, että hän jätti joukkomme muutamiksi päiviksi, astuakseen taas johtoon, silloin kuin hänen reippauttaan parhaiten tarvittiin.

Lypertön patteriston valloittamisen mahdollisuuteen, tulkoon vain mainituksi se, että ryssien tiedon mukaan oli Uudenkaupungin Suojeluskunnan miesvahvuus 5000 ja kaikki hyvin varustettuja ja Lypertön patteristossa oli tähän aikaan vaan hieman yli 100 miestä. Siis kohtalokas pelon aiheuttama erehdys. Jos yritys olisi toteutettu, olisi sillä voinut olla suuret vaikutukset koko vapaussotamme menestykseen Länsi-Suomessa, joka *yrityksen myttyyn menon kautta* kokonaan jäi alttiiksi punaiselle joukolle.

*

Joukkomme ylipäälliköksi tuli tämän jälkeen everstiluutnantti Forsell, jonka johdolla joukot harhailivat synkän yön Kustavin ja Brändön välillä. Yö oli koko kolmikuukautisen matkan kurjimpia. Pakkanen paukkui, joukot eksyivät toisistaan ja muutamat ajoivat railoon, kunnes viimein monien vaivojen ja vastuksien jälkeen aamuyöstä saavuimme kyl-

---

Näin kulkee Topias, vapaussodan invaliidi ja urheilullisuusmitallimies vuodesta vuoteen, kylästä kaupunkiin, myyskentelee kirjallisuutta, lakaisee pihaa, pilkkoo puita, tekee milloin mitäkin, milloin missäkin.

Mutta hän on valmis suurempiinkin töihin »vitosen» maksusta, ihan ilmankin, milloin vain, mihin tahansa, milloin isänmaa miestä tarvitsee.

mään Brändön pappilaan. Seuraavana päivänä jatkui matkamme Kumlingea kohti, jossa saimme vieraaksemme »nälän».

Kapinallisuus kasvoi nyt muittenkin keskuudessa, paitsi kapinallisessa ensimmäisessä komppaniassa. Reippaat joukot, jotka olivat lähteneet isänmaataan vapauttamaan vihollisen ikeestä, oli johdettu häpeälliselle pakoretkelle korpeen kuolemaan nälkään.

Mieliala oli synkkä. Toivottomuus lamaannutti joukot, ja sen huomasi jo »*suuri päämajakin*», että joukot hautoivat mielessään jotain toimintaa. Niinpä eräänä päivänä, jolloin kaikki näytti jo toivottomalta, tuli kokoontumismääräys esikunnan pihamaalle. Joukkojen eteen astui kaikkien rakastama harmaahapsinen vanhus, tohtori Kristian v. Alftan, joka kysyi: »Olemmeko täällä, vai jatkammeko matkaa?» Yksimielisenä kuului huuto: »Lähdetään!» »Kenen johdolla?» »Kapteeni Fabritiuksen», kaikui kuin yhdestä suusta.

Viipyi vaan lyhyt aika, kun kapteenimme saapui adjutantteineen rivistöjen eteen. Raikas »eläköön» ja nälkäinen alakuloinen joukko oli saanut kuin uuden hengen. Joukko oli taas saanut uskoa ja luottamusta tulevaisuuteen, sillä se tiesi, että nyt saisi tehdä jotakin sen päämäärän hyväksi, jota varten se oli lähtenyt taisteluun.

Tämän jälkeen tuli joukoille esikunta, johon kuului vain neljä miestä ja suuri »staabi» hajosi.

Tuli käsky »valmiit matkalle!» Määräys täytettiin kuin salaman leimaus ja rivistöt olivat nopeasti lähtövalmiina. Ennen lähtöä kokoonnuttiin vielä avaralle niitylle, jossa joukot vannoivat sotilasvalan maan lailliselle hallitukselle. Toimitus oli yksinkertaisen vakava, mutta kaikessa koruttomuudessaan on se varmasti jäänyt häipymättömästi jokaisen mukana olleen muistiin. Keveästi nousi jalka ja raikkaasti kaikuivat marssinsäveleet astellessamme kohti Ahvenanmaata.

Saavuimme Finbyhyn, josta voimme sanoa, ettemme suinkaan olleet täysin tervetulleita vieraita. Finbyssä vierailivat luonamme »Ahvenanmaan kruunaamaton keisari» kumppaneineen, kovasti varoittaen ryhtymästä mihinkään toimenpiteisiin rauhallisen Ahvenanmaan suhteen. Täältä teimme ensimmäisen hyökkäyksemme Brästön langattomalle lennätinasemalle, josta saimme parisenkymmentä vankia, kiväärejä ja runsaasti panoksia sekä myös vähän elintarpeita. Toinen joukko kävi samanaikaisesti Houtskärin vartioasemalla, mistä myös saatiin muutamia vankeja, sekä ampuma-aseita ja -tarpeita.

Saavuimme lopulta n.s. »*Fasta Ålandiin*», Haraldsbyn kylään, jonne päämaja ja suurin osa joukoista majoittui.

Osa joukoista teki heti partioretkiä Sagön ja Boxön pattereille, joiden tuloksina saatiin runnsaasti vankeja, aseita, ampumatarpeita ja muonavaroja. Samalla saatiin myös ensimmäinen tykki, jota kunnioituksella ja ihailulla katseltiin, kunnes huomattiin, että puuttui sen käyttäjä.

Kaikesta kuitenkin näkyi, ettei Jumala ollut meitä vielä kokonaan hyljännyt, vaikka olimmekin kohtalon kuljettamina joutuneet tänne läntisen kulttuurin hallitsemalle maaperälle. Juuri sadatellessamme hyvän aseen äänettömänä pysymistä, saapui joukkoomme Siperian vankileiriltä karannut saksalainen tykistökapteeni aivankuin Jumalan lähettämänä siunauksena. Nyt oli meillä ase ja myös sen käyttäjä. Kurssimme — omissa silmissämme — nousi korkealle. Me olimme valmiit uhmaamaan suuriakin joukkoja, sillä nyt tunsimme olevamme oikea armeija, jolla oli tykistökin.

Muuanna päivänä ollessamme vahdissa läheisessä Godbyn kylässä, saapui yht'äkkiä eteläiseltä tieltä punaisten lähetti, valkoisen lipun suojassa, antaen tiukan määräyksen »*kylä on jätettävä kymmenen minuutin kuluttua punaisten haltuun*». Tiedoitimme tämän esikuntaamme puhelimitse, johon saimme päälliköltämme lyhyen ja tiukan määräksen: »*No, antakaa niille vastaus!*» Tämän vastauksen käsitimme siten, että kukin etsimme varovaisesti itsellemme sopivan suoja- ja ampumapaikan, ja kun määrätty 10 minuutin aika oli kulunut, annoimme vastauksen. Meitä oli 28 miestä ja vastassamme oli kuten myöhemmin kuulimme 170. Vihollisen tappio oli 31 miestä, jotavastoin me säilyimme kaikki eheinä. Samana päivänä saimme olla mukana ensi kerran tykistötaistelussa. »Iivanat» ampuivat kuin riivatut, raivaten kapsäkeillään Godbyn peltoja, kuin parhaallakin traktorilla, saamatta mitään vahinkoa aikaan. Samaan aikaan oli meidänkin patterimme toiminnassa, ja vaikka sitä käytettiinkin varovasti ja säästeliäästi, olivat tulokset silti satoisia »iivanoiden» keskuudessa.

Voittojemme johdosta alkoivat innostua jo itse Ahvenanmaan poikasetkin ja innostus oli niin suuri, että heistä kerääntyi kokonainen komppania, josta muodostui pataljoonamme 5:s komppania, joka nyt jo kyettiin heti täydelleen aseistamaan.

Muutamaa päivää myöhemmin saimme tehdä toisen vierailun Godbyn kylään, jossa tällä kertaa oli vastassamme itse »iivana». Godbyn kylä valloitettiin hetkessä ja kiivas takaa-ajo aloitettiin yön pimeydessä kohti Gölbyn kylää. Innostuksemme oli suuri. Ketjut ja komennot menivät hieman sekaisin, takaaajon jatkuessa pikamarssissa aina Gölbyn kylään saakka, jossa saimme »iivanoilta» sen tuhannen sätiprätiä. Kaikki Ahvenanmaan patterit ampuivat liikkuma-alaamme kohti, kymmenet konekiväärit ja sadat muut kiväärit rätisivät niin, että voitiin sanoa: »sodan tuntua oli ilmassa».

Innostuksemme oli ollut liian voimakas, joten olemme pakoitetut ottamaan »komennon takaisin» ja perääntymään hyvässä järjestyksessä Godbyhyn. Taistelussa oli mukana myös uusi tulokkaamme 5:s

komppania. Tämä olikin sen ainoa taistelu, jonka jälkeen emme siitä kuulleet emmekä nähneet jälkeäkään, niin olemattomiin se tuhoutui tänä taisteluyönä. Kaatuneita ja haavoittuneita ei niistä kuitenkaan ainoastakaan tullut, vaan painuivat he hameiden suojaisiin turviin, vakuutettuina, että »*sota on vaarallista*». 5:n komppanian aseet saimme koota metsiköstä, aivankuin jonkin rajuilman jälkeen kootaan heinäseipäitä niityltä.

*

Tähän saakka olivat asiamme hyvin, mutta nyt alkoivat taas juonittelut — joita neuvotteluiksi kutsuttiin. Työ ja toimi loppui, me saimme taas vaipua toimettomuuteen.

Neuvottelut jatkuivat, oli aselepo. Neuvottelujen aikana paljastui »iivanoille» joukkojemme pienuus. Ryssien ja myös Ahvenanmaalle saapuneiden läntisen naapurimme vehkeilyt loppuivat niihin surullisen kuuluisiin sähkösanomiin, joissa oli valkoisen kenraalimme määräys, siirtää meidät pohjoiselle rintamalle, *ystävällisen* naapurimme avustuksella.

Määräys tuli kuin raketti ruutitynnyriin, epäilimme heti sen oikeellisuutta. Me tahdoimme valloittaa Ahvenanmaan kokonaan Suomelle. Samoin ajatteli koko päällystö ja miehistö, jonka myös avustajillemme ilmoitimme, mihin vastineeksi saimme uuden sähkömääräyksen, ja ilmoituksen rakkaalta naapuriltamme, jossa luvattiin ruutia sekä idästä, että lännestä.

Kummastelimme määräystä, mutta koska olimme vannoneet sotilasvalan lailliselle hallitukselle ja määräys luulomme mukaan oli siltä, jota oli siis toteltava.

Määräystä toteltiin. Rivit marssivat aseellisina Eckerön satamaan. Joukko marssi murtuneena ja lamaantuneena, kuin teuraaksi vietävä karja.

Ennen lähtöämme toimitettiin vankien vaihto, jossa puolestamme jouduimme varsin huimaavasti tappiolle. Me saimme muistaakseni ainoastaan kolme miestä, ja taas puolestamme luovutimme vihollisele yli 400 »iivanaa».

Koomillisin toimitus oli Eckerön edustalla, jäällä, missä toimeenpantiin paraati, johon ottivat osaa myös kulettajamme. Paraati oli merkillisin mihin vuosien kuluessa olen joutunut osallistumaan. Tunnelma siinä oli täysin hautajaistunnelma, kumpa vaan Porilaisten marssin asemasta olisi soitettu Händellin »Surumarssi».

Paraatin jälkeen meiltä riistettiin aseet, ja säilytettiin voittamaimme vihollisten vartioimaan rakennukseen, ja aseettomina vankeina lähdimme pohjoiselle rintamalle, läntisen kulttuurimaamme kautta, josta matkasta emme suinkaan halua kiitos- ja ylistysvirttä heille virittää.

N:o 1.

Joulu vuotena 1917

Odottaessamme Joulua 1917 Pohjois-Pohjanmaalla, oli mieliala kansan keskuudessa kovin synkkää. Kansa odotti jotain tapahtuvaksi, sillä olihan jo totuttu maailmansodan myllerryksien eri vaiheisiin. Oli itsekin vähäiseltä osalta otettu osaa tuohon kansojen mahtavaan kamppailuun. Mutta vakava talonpoikaskansa oli kovin huolestunut, vaikka silloinen eduskunta olikiin julistanut maan itsenäiseksi. Mutta valtaa pitävä hallitus, joka enemmistöltään oli sosialistinen, ei kyennyt — tai oikeammin ei halunnutkaan — karkoittamaan maasta täällä lojuvia puna-ryssäin laumoja, joihin oli yhtyneet silloiset sosialistien johtomiehet, saaden huomattavan osan vakavasta työväestämmekin mukaansa. Kansan muistissa olivat tuoreina ne roistontyöt, joita jo oli yhtyneiden taholta suoritettu. Kittilän silloinen kruununvouti oli punakaartin määräyksestä ammuttu ja alinomaiset kotietsinnät lisäsivät vain kauhuntunnetta. Kukaan ei tietänyt, mitä oli tuleva tai milloin jonkun ilmiannon perusteella jätettävä tämä maallinen vaellus. Kuinka moni kansalainen silloin huokasikaan: »Korkein Luoja! Sinuun luotamme, sillä meillä ei ole niitä voimia, joilla voisimme itseämme puolustaa.»

Tuli suuri Rauhan juhla — Joulu. Ryssien laumat — joihin nyt julkisestikin oli liittynyt osa työväestämme — ketytkenkäisine naisineen — marssivat teillämme, hoilaten svaboda-laulujaan venäjänkielellä. Isänmaanpetturit hoilasivat mukana, vaikka eivät edes sanoja ymmärtäneet. Tällaisten kauniiden näkyjen merkeissä saapui Joulu Pohjois-Pohjanmaalle. Mutta Korkein Luoja ei ollut silloinkaan vielä hyljännyt vakavaa Pohjolan kansaa, vaikka koettelikin sitä. Joulu oli entistä hartaampi ja vanhat sekä nuoret kiiruhtivat Herran huoneisiin, jotka olivatkin tupaten täynnä. Joulu meni rauhallisesti, sillä ajan ratas ei ollut seisahtunut sosialistienkaan vaatimuksesta vaan pyöri entistä menoaan. Tuli uusi vuosi 1918 edelleen väsyttävään aikaan.

Kuului kaikenlaisia ikäviä asioita. Tämän kirjoittaja sai myöskin olla mukana kaikkea tätä näkemässä. Kun sitten tammikuun alussa alkoi kaikki järjestysvalta siirtyä punamiliisille, muuttuivat olosuhteet sitäkin epävarmemmaksi. Ja tämä olojen epävarmuus se sitten saikin vakavan talonpojan tarttumaan aseisiin ja muodostamaan sen valtavan armeijan, joka omien rohkeiden johtajiensa avulla nousi lumivyöryn tavoin askel askeleelta vapauttamaan kansaamme punaisen hirmuvallan alta.

Rakkaat Pohjolan aseveljet! Muistakaa tänäkin Jouluna turvautua Iki-Auttajaan; Joulun lapseen! Se on soturin jaloin tehtävä. Uskokaa isien Jumalaan ja rakastakaa isiemme kalleinta perintöä — synnyinmaatamme, jota Korkein siunatkoon!

Aseveljenne *M. T.*

Kapina sekin

En varmaan muista, olivatko ne tammikuun viimeiset vaiko helmikuun ensimmäiset päivät 1918. Olimme Sortavalassa vartiopalveluksessa, sillä Sortavalassa olleet ryssät oli jo riisuttu aseista ja punakaartille tarkoitettu, Pitkästärannasta Sortavalan punakaartille lähetetty aselähetys saatu meikäläisten haltuun. — Edellisenä iltana oli suurin osa kaupunkiin kokoontuneista maaseudun suojeluskuntalaisista lähtenyt junalla Värtsilään, jossa sikäläinen tehtaan punakaarti oli alkanut elehtiä. Pyydettynä lähtivät miehet riisumaan tätä vähäistä hulinajoukkoa aseista.

Oli iltapäivä ja olin juuri tullut vartiosta seurahuoneelta tutkistellen lyseon voimistelusalissa japanilaisen kiväärin lukonosia kun eräs herrasmies tulee kysymään: "onko täällä ketään Uukuniemeläisiä?" Vastasin myöntävästi ja niin sain määräyksen ottaa kantohihnalla varustetun kiväärin sekä 25 kpl. patruunia ja seurata häntä varastolle mistä saisin satulan ja revolverin. Matkalla hän selitti että Mensuvaaran kylässä on punakaarti pitänyt viime yönä kokouksen ja paikkakunta on vaarassaan pyytänyt täältä sotilaallista apua, mutta nyt kun joukot ovat Värtsilässä, ei sinne voida lähettää kuin 3 miestä, mutta Mensuvaaran ympäristökylät on hälytetty apuun. Meidän pitäisi mennä jo kokeneimpina ja asioihin perehtyneinä johtamaan maalaisia. Minun piti olla oppaana Nivasta Mensuvaaraan ja Nivalta oli kauppias Kokko luvannut varata hevoset valmiiksi, joten meidän oli vain kopattava satulat kainaloon ja sitä tietä asemalle, jos juna oli jo valmiina odottamassa.

Varastolta, joka oli tilapäinen, sain raskaan ryssäläisen satulan, amerikkalaisen revolverin panoksineen ja 2 mukaani samoilla varusteilla varustautunutta matkakumppania, joiden kanssa neljin ajaa hurautimme asemalle, missä junaan päästyämme tämä määräyksen antanut herra, toivottaen onnea matkallemme, sanoi hyvästit ja antoi junallemme lähtömääräyksen. Nyt vasta oli meillakin tilaisuus esittäytyä toisillemme, jolloin kävi selville että vanhempi kumppanini oli nimeltään Krautz ja jostain Kannaksen puolelta kotoisin, pitkä ja hauskan näköinen nuorimies. Toinen oli Nissinen Sortavalasta ja oli hän innokkaana häärinyt Sortavalan tapausten mukana alusta asti.

Matkamme oli lyhyt ja kului hupaisesti kokemuksiamme kertoessamme. Nivalla oli kauppias Kokon tallissa todellakin hevoset valmiina, joille nyt hihattin nuo ryssäläiset satulat selkään Krautzin toimiessa opettajana ja huolellisesti tarkastaessa satulavöiden kireyden sekä jalustinten pituuden y.m. asiaan kuuluvat seikat, joista minulla ei ollut harmaata aavistustakaan. Näin päästimme lähtemään hämärtävään talvi-illan pakkaseen. Olin ensimmäistä kertaa satulassa, iso jalkaväen kivääri selässä ja revolveri taskussa. Luulottelin silloin olevani jo ensiluokkaisesti varustettu sotilas, kun vielä oppaan asemassa sain ratsastaa tämän 3 miehisen ratsujoukon etunenässä. Mukaamme tuli kyllä pari kuormallista paikkakunnan miehiä, mutta heidät jätimme alussa kauniisti jälkeen. Tähdet syttyivät kirkkaina taivaalla ja kuukin loi hopeaviitan hangille, joten matkamme huokui vallan romanttiselta, ellei ota lukuun sitä että kylää lähestyessämme Krautz käski olemaan varovainen ja tarkkaavainen, ettemme joutuisi yllätyksiin. Mutta ainoan yllätyksen teki meille pakkanen, joka alkoi yhä kiihkeämmin käydä näppiemme ja varpaittemme kimppuun.

Mensuvaaran kansakoululle päästyämme saimme todella kokea oikean yllätyksen. Väkeä oli kerääntynyt koululle useihin satoihin nouseva joukko. Siinä oli miehiä useammasta kylästä aina kotikylääni myöten. Koulun suuressa luokkahuoneessa pidettiin kansalaiskokousta tilanteen johdosta ja mielet olivat jännittyneinä. Tiedustellessamme punaisten hommia, kerrottiin meille, että jonkun Lepistön luona oli edellisenä yönä pidetty punaisten kokous, jossa oli ollut mukana Ilmakosken punakaartilaisia ja nämä olivat uhanneet tehdä Mensuvaarasta selvän, koska sieltä oli osa kykenevintä miesväkeä lähtenyt Sortavalan lahtarien joukkoon.

Päätettiin panna toimeen yleinen punaisten etsintä ja paikkakuntalaisten opastamina tutkimme sitten suurimman osan kylästä, tarkastaen vähänkin epäilyttäviksi osoitetut mökit saunoineen ja riihineen niin tarkasti, kuin suinkin mahdollista, löytämättä, mainittua Lepistöä lukuunottamatta, muuta kuin 2 viinatehdasta, jotka tuhosimme. Ilmakosken punakaartilaisista emme tavannut jälkeäkään, joten noin kello 2:n maissa aamuyöstä etsiskelyt lopetettuamme tulimme siihen tulokseen, että hälyytys oli ollut aiheeton.

Krautz kiroili seuraavana aamuna ylös noustuamme sitä, että hän varmaankin oli käynyt jonkun talon mukavuuslaitoksen väärästä ovesta sisälle, koska hänen saappaansa ja housunsa olivat enemmän kuin epäilyttävässä kunnossa. Mutta tarkemmin asiaa tutkittuamme selvisi, että hän oli pistäytynyt viinatehtaan mäskitiinussa ja Tuunaisen Laurin, jossa yövyimme, naisväen käsissä ei kestänyt kauaa kun kaikki nämä ulkonaisesti epämieluiset jäljet olivat hävinneet.

Mutta toisin oli meidän selkä- ja raajaparkojemme laita, sillä ratsastukseen tottumattomat raajamme ja kiväärin kantoon tottumattomat selkämme valittivat ankarasti matkan vaivoja. Olisimme kovin mielellämme suostuneet Tuunaisen Laurisännän ehdotukseen että lämmitetään sauna ja kylvetään kipeät pois, mutta velvollisuus sen pidätetyn Lepistön viemiseksi Sortavalaan esti meidät tästä, joten saimme kovin kankein raajoin kavuta hevosten selkään ja hiljaisesti ajaen palata Nivalle ja edelleen Sortavalaan.

Pidätetystä Lepistöstä en senjälkeen ole kuullut mitään. — Mensuvaaran kapina, joksi hälyytystä aiheetta kutsuttiin, osoittautui perättömäksi, mutta koska se on saanut sijansa joissakin asiakirjoissa, olkoon se myöskin tässä kerrottu, opiksi, ettei pitäisi todellisen vakavan tilanteen sattuessa tehdä aiheettomia hälyytyksiä.

Yksi kolmesta.

Saksanniemi

Laajat ovat pellot sillä aukeamalla mikä leviää molemmin puolin Porvoon jokea heti kaupungin ja Linnanmäen pohjoispuolella. Rautatie, jonka kaksi asemaa, itse Porvoon ja toisena Kiialan, sijaitsevat tällä aukealla, jakaa sen yhdessä joen kanssa kolmeen luonnolliseen osaan. Seutu on lievästi kumpuilevaa, sen reunamat taasen jopa korkeittenkin mäkien ympäröimiä. Näsinmäki, Linnanmäki — jossa ennen on ollut viikinkiaikainen linna laajoine vesivallikaivantoineen —, Suomenkylän puolella korkea vuori "Jerusalemin ravi" laellaan ja Helsingin maantien varrella oleva mäkimaa, muodostavat ikäänkuin kehyksen sille näyttämölle, josta kertomuksemme aihe juontaa päämuotonsa.

Tuon maiseman jokseenkin keskipaikoilla, lähempänä jokea kuin rautatietä, sijaitsee luonnon kauniilla paikalla Saksanniemen kartano. Tilan maat eivät ole kovin laajat, mutta ajankohtana, josta nyt on kysymys, sen rakennukset olivat hyvässä kunnossa, ja niin ryhmitetyt, että ne oivasti sopivat siihen tarkoitukseen, mihin ne ostettiin. Kaikessa hiljaisuudessa, ilman hälinää ja rummutusta oli kartanon omistaja, pankinjohtaja *Wald. Krogius* vuokrannut tilan Suomen valtiolle elokuussa 1917. Vuokraamisen tarkoitus, mihin valtio tulisi tilaa käyttämään, hoidettiin niin salassa, että jopa tilan palkollisetkaan eivät niistä mitään tietäneet.

Näihin aikoihin oli valtiovalta päättänyt yhä enenevän huliganismin ja punaisen pakoittelun vastustamiseksi perustaa ratsastavan poliisikomennuskunnan. Tehtävän toimeenpanijaksi kutsuttiin ratsumestari Gaston Ahrenberg ja komennuskunnan koulutuspaikaksi oli juuri Saksanniemen kartano vuokrattu.

Ratsumestari Ahrenberg valitsi apulaisjohtajakseen komisario (nyk. ratsumestari) P. Kuokkasen koulutusupseereiksi entisen rakuunan K. Vilkmanin. Osaston määrävahvuudeksi oli vahvistettu 200 miestä. Pian kerääntyikin Saksanniemeen riuskeita miehiä, joukossa useita kymmeniä ylioppilaita, jotka halusivat kuulua itsenäisen Suomen ensimmäiseen ratsuväkiosastoon. Sillä vaikka siitä ei julkisesti puhuttukaan, ymmärrettiin kyllä, että Saksanniemen tarkoituksena oli pysyvämpikin tehtävä kuin vain tilapäisen järjestyspoliisikunnan muodostaminen.

Pitkin syksyä saattoi Kiialan aukeamalla liikkuva henkilö seurata uljakasta harjoittelua pitkin Kiialan pehmeitä peltoja. Kolmikolkkahattuiset ratsumiehet tulivat pian Porvoon seudun väestön ylpeydeksi ja lempilapsiksi. Vaikka liian tiheään ei heitä esim. Porvoon kaduilla tavannut. Oltiin yhä vaiteliaita Saksanniemen tarkoituksesta ja pyrittiin olemaan ärsyttämättä väestön sitä osaa, joka näki tässä "järjestössä" vaaran maassa oleville venäläisille punajoukoille ja punakaarteille.

Yhä vaikeammaksi ja uhkaavammaksi oli tilanne maassa kehittynyt. Kun sitten tapahtui Mommilan kuuluisa verilöyly 7 marrask. 1917, alettiin Saksanniemessä jo olla selvillä siitä, että kouluutustoiminta siellä ei enään kauan saisi häiritsemättä jatkua. Vartiopalvelusta oli tiukennettava ja joukon tuli olla puolustusvalmiina joka hetki.

Odotettu tapahtuikin. Marraskuun 17 päivänä 1917 hyökkäsi vihollinen Saksanniemen kimppuun.

Jo oli saatu vihiä, että Helsingissä nousi 500 miehen vahvuinen punakaartilaisjoukko junaan, tarkoituksella tulla kurittamaan noita uskalikkoja, jotka Työmies-lehden tiukoista vaatimuksista huolimatta rohkenivat jatkaa sotaisia harjoituksiaan ja elää säännöllistä kasarmielämää. Vallitsevan lakkotilanteen johdosta ei "epävirallisia" junia kulkenut, joten rautatieyhteys Porvooseenkin oli siviili-ihmisiltä suljettu. Tätä seikkaa päätti porvoolainen neiti Lindfors käyttää hyväkseen. Hän selitti olevansa sairaanhoitaja ja olevansa pakoitettu pääsemään Porvooseen potilastaan hoitamaan. Hän saikin tulla junan mukana.

Tällä välin oli valmistauduttu puolustuskuntoon Saksanniemessä. Osaston vahvuus oli tällöin 183 miestä. Kaikki Saksanniemeläiset oli hälyytetty. Kolmetoista miestä komennettiin kersantti *H. Soikkelin* johdolla eräälle kukkulalle avatakseen ensi tulen vihollista kohden, sillä otaksuttiin — kuten sitten tapahtuikin —, jos vihollinen lähtisi Kiialan pysäkiltä etenemään kohden Saksannientä. Ainoas-

taan noilla kolmellatoista oli kiväärit, ja ratkaisevalla hetkellä niistäkin osa "klikkasi".

Tarkoitus oli, että nuo jalkaisin olevat miehet avaisivat kiivaan tulen vihollisen lähestyessä, jolloin uskottiin punaisten joukossa hämminkiä syntyvän. Tällöin piti sitten ratsuväen hyökätä ehkä jo pakenevankin vihollisen selkään ja säilöillään ratkaista taistelu.

Junan pysähtyessä Kiialassa nähtiin neiti L:n pujahtavan siitä alas ja juoksujalkaa kiiruhtavan kohden Saksannientä. Hän ennättikin vallan pääjoukon luo ennenkuin punaiset olivat edenneet niin pitkälle, että ammunta alkoi. Vihollinen oli päättävällä tuulella. Se ei säikähtänyt yhdentoista kiväärin tulta, vaan eteni kiihkeästi ampuen. Kiväärin pauke oli korvia huumaavaa, mutta tulokset heikonlaisia. Itse taistelussa haavoittui vain yksi Saksanniemeläinen, ylioppilas (nyttemmin lentäjä everstil.) Rekola. Sitäpaitsi yhdeltä hevoselta ammuttiin kuula pään lävitse.

Vain lyömäasein ja pienin taskupistoolein varustettu ratsuväki oli voimaton vihollisen ylivoimaa ja satoja kivääreja vastaan. Se perääntyi parina osastona ja joinakin erikseen joutuneina yksilöinä. Mutta punaisten hidas jalkaväki ei kauan voinut seurailla ratsumiehiä. He jatkoivat kuitenkin takaa-ajoa. Jostakin oli joukko venäläistä meriväkeä, "flotisteja", saanut käsiinsä moottoriveneen, jolla lähtivät ajamaan Porvoon jokea ylös. Kerkkoon kylään saakka he seurasivat, ampuen ratsumiehiä, kuitenkaan nousematta maihin veneestään.

Taistelu oli päättynyt, Saksanniemi vallattu.

Mutta punaiset saivat sittenkin jatkaa verileikkiään. Kaksi rakuunaa, Fallström ja Kuusto, tavattiin eräässä pienessä huoneessa ruumiina. Kuuston pää oli murskattu kiväärin perällä, Fallströmiä ammuttu useaan kertaan aivan läheltä.

Lähes parikymmentä hevosta, jotka olivat tallissa, jäivät myös punaisten saaliiksi.

* * *

Saksanniemen pojat olivat nyt hajoitettu ja harhailevia. Pidettiin parhaimpana, että joukko hajaantuisi vähempiin eriin, koska niin suuren miesja hevosjoukon majoittaminen ja ruokkiminen tuottaisi vaikeuksia yksissä paikoin. Tosinhan pitäjissä, joissa he nyt liikkuivat, oli suuria ja vauraita kartanoita, mutta yli puolitoista sataa hevosta syömässä, vaikkapa yhden kylänkin rehuvaroja, olisi saattanut kylän pulaan.

18/11 -17 olivat rakuunat vielä yhdessä Ilolan

Everstiluutnantti Gaston Ahrenberg.

kartanossa, samannimisessä kylässä n. 10 km. Porvoosta itään. Täällä antoi ratsumestari Ahrenberg hajaantumiskäskyn, määräten majoittumaan pienemmissä ryhmissä Loviisan ja Porvoon seuduille. Näin sai m.m. allekirjoittanutkin komentoonsa 30 miestä, joiden kanssa samoili kohden Myrskylää. Ankeus ja pelko olivat tähän aikaan niin suuret, että vallan valkoisiinkin lukeutuvat tilalliset ja tilanhoitajat eivät rohjenneet majoittaa tuollaista "pientä sotavoimaa". Mutta olihan sentään toisia, jotka ymmärsivät tilanteen vakavuuden. Pienempien vastusten jälkeen oli komennuskuntani saatu sijoitetuksi eri paikkoihin toistaiseksi. Alkoi pohdinta, mitenkä päästä valkoisemmille seuduille, ja mitenkä saada myös niin tärkeät ja kallisarvoiset valtion omistamat ratsut mukaan Pohjanmaalle.

Pariin otteeseen lastattiin hevosia rautatievaunuihin. Junat jo kulkivat; suurlakko oli tällä välin päättynyt. Mutta hevosvaunut eivät päässeet aina eteenpäin, punaiset takavarikoivat ne. Toisia hevosia kuljetettiin maanteitse. Talvi oli jo tullut ja reillä matkustavat miehet eivät herättäneet niin nopeasti huomiota kuin jos olisi menty ratsain. Siviilivaatteet puettiin ylle ja kuljettiin "muina miehinä". Näillä keinoin onnistuikin suuren osan Saksanniemen poikia päästä Pohjanmaalle.

Saksanniemen koulussa olleista rakuunoista useat kunnostautuivat vapaussodassa, useista heistä tuli upseereja — siten kuin alkujaan oli tarkoitus ollutkin.

K. K.

Yrjö Edvard Vuorio

Erään invaliidin elämäntarina

Kirjoittanut *Eino I. Parmanen.*

Yrjö Edvard Vuorio.

Yrjö Edvard Vuorion elämäntarina ei ole sen ihmeellisempi kuin monen muunkaan invaliidin. Se on ollut alituista taistelua toimeentulosta ja yhä uusiintuiva vaikeuksia, mutta varmasti lukuisat hänen kohtalotovereistaan ovat joutuneet vielä enemmän kokemaan. Ei myös hänen osuutensa vapaussodan taisteluihin ole sen merkillisempi kuin monen muunkaan, joka nyt on invaliidina, vaan on hän ollut ainoastaan tavallinen rintamasotilas. Semmoisena hän on miehen tavalla täyttänyt tehtävänsä ja ansaitsee sentähden tulla muistetuksi samoinkuin olisi kieltämättä tärkeätä, että kaikista invaliideista saataisiin elämäkerralliset tiedot. Kokonaisuutena ne muodostaisivat jo kauniin lisän kuvattavaessa sitä sankarimieltä, joka saattoi miehet nousemaan miekan mittelöön isänmaan vapauden luomiseksi.

Yrjö Edvard Vuorio on syntynyt Helsingissä 21 päivänä maaliskuuta v. 1894, mutta muutti vanhempineen Tampereelle ollessaan yhdeksänvuotias. Isä Santeri Vuorio perusti sinne kenkätehtaan, mutta tämä ei menestynyt ja ryhtyi hän silloin kauppamatkustajaksi. Yrjö, nuorukaiseksi vartuttuaan kävi maanviljelyskoulun ja osti pienen palstatilan Vihdin pitäjästä, mutta myi tämän pian ja muutti takaisin Tampereelle. Täällä hän oli Vapaussodan syttyessä. Silloin hän oli 24-vuotias.

Isänmaallisena mieleltään hän ei halunut jäädä Tampereelle, vaan päätti viipymättä pyrkiä valkoiselle rintamalle. Tätä päätöstä joudutti vielä sanoma Suinulassa 31 päivänä tammikuuta tapahtuneista, suurta mieltenkuohua herättäneistä kauhistuttavista murhista. Jo seuraavana päivänä Vuorio, mukanaan m.m. toimittaja Ossian Procopé ja nykyinen ratsumestari Rolf Bruun lähti kaupungista, mutta he eivät onnistuneet pääsemään pitemmälle kuin Messukylään, jossa he illan suussa joutuivat vangituiksi. Samana päivänä murhattiin siellä Ahlmannin Maamies- ja Emäntäkoulun johtaja, agronoomi Niilo Selin.

Vuorio tovereineen oli Messukylässä sivuuttanut jo Työväentalon ja toivorikkaina vaelsivat he eteenpäin, mutta tulivatkin vähän tämän jälkeen pidätetyiksi. Ryhmä punakaartilaisia saattajina heidät vietiin Tampereelle ja siellä ensin Työväentalolle, sitten Teknilliselle opistolle.

Heitä kuulusteltiin useampaankin kertaan. Kuulustelijoina olevat punakaartilaiset esiintyivät etenkin alussa hyvin röyhkeästi nimittäen heitä lahtareiksi ja uhaten ampumisella. Vihdoin asia joutui Vallankumousoikeuden käsiteltäväksi, mutta kun ei saatu todistetuksi, että he olivat olleet matkalla valkoiselle rntamalle, vapautettiin heidät.

Toistaiseksi oli Vuorion nyt jäätävä Tampereelle. Näin kului aika helmikuun loppupuoleen. Silloin hän uudelleen lähti pyrkimään valkoiselle rintamalle, tällä kertaa seuratoverinaan metsänhoitaja Olli Eränen. Metsiä kierrellen päästiin Ikaalisiin, jonne Eränen jäi. Vuorio sitävastoin jatkoi matkaa Virroille saakka, jossa hän vapaaehtoisena liittyi Ähtärin suojeluskunnan kolmanteen komppaniaan, jonka päällikkönä oli jääkäri Ahtiainen. Täten Vuoriosta oli tullut valkoisen armeijan soturi, niinkuin hän sydämestään oli toivonutkin.

Nyt hän joutui olemaan mukana lukuisissa taisteluissa, m.m. Vaskijärvellä, Muroleessa, Viljakkalassa ja Epilässä. Viljakkalassa oli jo Kirkonkylä valloitettu. Silloin Vuorio parin muun toverin seurassa lähti kolmen kilometrin päässä olevasta Työväentalosta hakemaan ruokaa. Täällä ollessaan he huomasivat punaisten lähestyvän suurin joukoin. Yksi pojista lähetettiin tällöin Kirkonkylään ilmoittamaan punaisten saapumisesta. Vuorio sitävastoin, niin äärimmäisen toivottomalta kuin tilanne tuntuikin, jäi toisen toverin kanssa, tämä oli nimeltään Jutila, Työväentalon pihamaalle. Sieltä he kivisten portinpylväitten takaa ampuivat lähestyviä vihollisia. Johtaakseen näitä harhaan he ampuivat pikatulta niin nopeasti kuin vain ehtivät kivääreitään laukaista. Punaiset, luullenkin, että vastassa olisi enemmänkin valkoisia, eivät uskaltaneet heti kehittää hyökkäystään. Syntyi mitä kiivain laukausten vaihto ja näin kesti taistelua noin tunnin ajan. Silloin saapui jo apujoukkoja, mutta punaisten lukumäärä oli niin suuri, että saatiin taistella koko yö ennenkuin nämä vihdoinkin peräytyivät.

Jo oli edetty Epilään saakka päämääränä Tampere. Täällä heti taistelun alussa Vuorio haavoittui käteen, jalkaa ja olkapäähän. Samassa taistelussa kaatui Jutila, jonka kunnostautumisesta Viljakkalassa jo on kerrottu. Urhoollisuudellaan hän monessa muussakin taistelussa oli herättänyt huomiota.

Vuorio oli haavoittunut erittäin vaikeasti, sillä lähiottelussa eräs punakaartilainen ampui häntä kiväärillä vain noin kymmenen metrin päästä. Siten kiväärinkuulien ruhjoava voima oli huomattava. Vuorio oli tiedottomana seuraavaan päivään. Sitten hän oli sairaalassa syksyyn saakka. Sieltä nyt vapautuen hän jatkuvasti oli kuitenkin vielä siinä määrin heikkona, että hän ei kokonaiseen vuoteen kyennyt minkäänlaiseen työhön. Hänen henkensä

Armon vuonna

Kirj. *T. J. Ketonen.*

Alla joulun, vuonna seitsemäntoista, minä ajattelin näin:

»Miksi on kansan mieli niin sairas, miksi on Suomi-äiti niin hätäileväinen, miksi ahdistus on minunkin pienessä kodissasi, miksi minä pelkään, pelkään, että mitä voisi tapahtua pienelle pojalleni ja hänen vaalijalleen, ellen minä alituiseen olisi kodin lähettyvillä?»

Kaikki ihmiset, jotka kohtaan, katsovat kysyvästi. Tiukka on katse miesten silmissä, arka, epäileväinen naisten. Ennen puhelias toveri on vaitelias. Toiminnoissa on keskeyttämisen, silleen jättämisen halu.

Olemme suuressa odotushuoneessa; koko tunnelma tuoksahtaa sairaalan eteiseltä. Sisällä jossain on rakas, niin rakas potilas, kamppailee tuskissaan, ja me aavistamme, että ratkaisun täytyy tapahtua: elämäkö vai kuolo?

Jo oli Saksanniemen koulu lyöty. Jo marraskuussa oli »koulun päättäjäisiksi» myös meiltä — haulikonomistajilta — pieniltä metsäpyssymiehiltä, hiljaisilta, tapahtumiin ennen kuulumattomilta, käskien otettu aseet, paukut pois. Olimme jo saaneet tuntea, että tyly on joukkosielu, joka tottelee vastuuntuntoa omaamattoman itsevallan mieltä. Tahi paremminkin jonkun häikäilemättömän, vain omia hetkellisiä pyyteitään palvelevan puna-aatehurmaajan komennuksia.

Vaino kulki pitkin maata. Tuolla ryöstettiin, pakotettiin, murhattiin, tapettiin. Koteja raiskattiin, uskoa häväistiin.

Kansa ja maa oli sairas.

Heikot katsoivat vahvoihin: onko teistä apua? Nuoret kysyivät. Aikuiset ihmettelivät, epäröivät. Vaikka olivat, kuin eivät mitään tietäisi, sielussaan kuitenkin miettivät. Miettivät keinoa hädästäpääsemiseksi.

Sinä jouluna Suomi sai suurimman joululahjansa.

Sillä katso!

Maa oli ryssän tallaama. Viha asui kaikkialla. Veljeily perivihollisen kanssa kukkeimmillaan. Punainen riepu ja tököttin lemu — ne eivät enää tuntuneet vierailta monenkaan mielestä.

Ja kuitenkin!

Se heräsi, virkosi. Toipui. Se oli niin kauan ollut näyttämättä itseään, että ulkomaan mies luuli sen jo tyystin kuolleen kansan syvistä riveistä. Mutta se oli siellä vielä, ja kohta se näkyi.

Tuona joulunseutuna Suomi-äiti vavahdutti poveansa. Se käski, vaati. Se kysyi poikiansa.

Silloin mielet herkistyivät. Katseet kohden avaruutta kohosivat. Tahto tempasi. Tarmo kasvoi.

Isänmaanrakkaus, uuteen voimaan ylennettynä, annettiin maallemme joululahjaksi, uuden vuoden virikkeeksi, tuona ikimuistettavana joulun seutuna.

Tuskissaan värähtelevän äitinsä turvaksi toi Suomen mies ja nainen koko voimansa, minkä rakkaus hänelle soi. Ei empinyt enää tammikuussa, ken vielä joulua vastaanottaessaan ei tajunnut täytyisikö tehdä jotain. Niin suureksi kasvoi tuo rakkaus, että seuraavat tuskien ja murheitten talvikuukaudet kantavat ihanan toivon-ajan muistoa.

Tuolloin. Kenellä oli, hän antoi. Ken kykeni, hän teki. Ken yritti, hän sai näyttää, että rakkaus kansaan, kotiin, isänmaahan, paloi rinnassa. Voimakas mieli oli vahvin ase; jos käsi vielä oli luja ja rakkaus horjumaton, silloin sai Suomi-äiti tuntea, ettei poika pettänyt. Silloin näki, että »viell' elää isäin henki». Noiden isien, jotka isot ja pikku vihat, Suomen sodat, hallat, hyyt ja nälät olivat kestäneet taistellen, kaatuen, mutta lopulta kuitenkin voittaen. Ellei muutoin, niin ainakin jättämällä perinnöksi tuon lemmen, joka nytkään ei päässyt kuolemaan, vaan joka korkeimpaan kukkeuteensa puhkesi tuolla vuoden seitsemäntoista joulun maissa.

Että niin oli tapahtunut näyttivät oman kansan taistelut seuraavina vapauden teon kuukausina.

Silloin kun tuo rakkauden herääminen tapahtui, et sitä käsittänyt. Silloin kun tuo silmille näkymätön lahja annettiin, ei kukaan tiennyt siitä kiittää, mutta jälkeenpäin niin usein, olet oivaltanut sen, ja silloin olet kiittäen tuntenut lahjan suuruuden.

Vuoden kahdeksantoista miehet kun muistelevat tuota taistojen edellistä joulua lämpenevät. Heidän mieliinsä nousee muisto siitä vahvasta herätyksestä mikä silloin tapahtui. He vaalivat tuota rakkauttaan ja he kiittävät Jumalaa siitä, että he — juuri he — saivat olla mukana hankkimassa jälkeen tulevilleen perinnöksi vapaan isänmaan ja rakkauden siihen.

---

pelastamiseksi oli nimittäin ollut pakko tehdä useampaan kertaan leikkaus. Siinä onnistuttiin, mutta vammat olivat niin vakavat, että hän koko elämänsä ijäksi on jäänyt invaliidiksi.

Yrjö Vuorio ei kuitenkaan kohtaloaan valita, sillä isänmaataan syvästi rakastaen hän käsittää, että hän taistellessaan Suomen itsenäisyyden saavuttamiseksi on ainoastaan täyttänyt sen velvollisuuden, mikä joka miehelle kuuluu. Hän on siten invaliidinakin yhä edelleenkin rintamamies, jolle vapaussodan muistot ovat kalliit siitä huolimatta, että invaliidina hänen työmahdollisuutensa ovat olleet rajoitetut. Työtä hän ei suinkaan pelkää. Niinpä hän on menestyksellä toiminut m.m. varastonhoitajana. Rintamamiehenä hän kuuluu Kenttäharmaisiin. Vuodesta 1923 hän on avioliitossa Ruovedeltä kotoisin olevan Anna Hipposen kanssa. Tämäkin isänmaallisena mieleltään on tukenut miestään kaikissa tämän pyrkimyksissä.

Vapaussodan

Vapaussodan puhjettua joutui sen paikallinen johto useasti suomalaisten talonpoikain käsiin. Tähän oli syynä se, että omat Saksaan sotakouluutusta saamaan menneet poikamme eivät vielä olleet palanneet ja entisessä Suomen sotaväessä palvelleita upseereita oli kovin vähän. Monet näistä talonpoikasjohtajista ovat jättäneet jälkeensä unohtumattoman sankarimaineen, kuten sekin talonpoika, jonka muutamista tärkeimmistä edesottamuksista aijon tässä puhua. „Laurilan työt sekä Vilppulan maine" j.n.e. lauletaan meille hyvin tutussa laulussa, joka laulu ikäänkuin lämmittää jokaista, ken tuntee tämän maan isänmaakseen, jota hän on valmis verellään puolustamaan. Ja jokainen tälläinen kansalainen on valmis sisimmässään antamaan syvän kunnioituksen tuon laulun sankarille — Laurilalle — joka todella on pannut enemmän kuin kaikkensa vapaan Suomen luomisen hyväksi. Tuhannet kansalaisemme — aseveikkomme — uhrasivat henkensä vapautemme edestä kuten Laurilakin, mutta silti he eivät joutuneet yhtä tärkeäksi tekijäksi kuin Matti Erkki Laurila.

Mikä oli Matti Erkki Laurila miehiään? Hän oli maanviljelijän poika Lapualta, synt. 18. 12. 1865. joka jo 17 vuotiaana astui vapaaehtoisena palvelukseen suomalaiseen sotaväkeen, kohoten parin vuoden perästä lujan tahdonvoimansa ansiosta aliupseeriksi. Tässä asemassa hänet komennettiin Laihian reservikasarmeille opetusaliupseeriksi. Kuvaavana esimerkkinä hänen tahtonsa lujuudelle tällöin mainittakoon, että tultuaan Laihian asemalle, oli hän ensimmäiseksi kysynyt paikkakunnan komeinta tyttöä ja saatuaan kuulla, että komein tyttö jo oli kihloissa, hän oli vain hymähtänyt ettei kihlat mitään merkitse. Eivätkä merkinneetkään, sillä seuraavana vuotena, eli 1887, hänet vihittiin tämän Laihian komeimman tytön kanssa avioliittoon, mikä ratkaisi hä-

Sankari-Laurilat. Keskellä isä, M. E. Laurila, hänen v
Matti Laurila, nykyinen E. Pohjanma

Lapualaiset rintamalle lähdössä Lapuan Yhteiskoulu
+ + = Ilmari Laurila, jotka kaatuivat Länkipohja
ääressä nähdään m. m. Vi

sankarivainajia

hänen vasammalla puolellaan Ilmari ja oikealla
Pohjanmaan S. K:n piiripäällikkö.

nteiskoulun pihalla. + = Matti Erkki Laurila,
änkipohjan taistelussa 16. 3. 1918. Konekiväärin
m. m. Vihtori Kosola.

nen sotilasuransakin. Kohta naimisiin mentyään hän siirtyi poliisiksi Kauhavalle, jossa lopulta hoiti v.t:nä nimismiehen tehtäviäkin, saaden m. m. Venäjän keisarilta tunnollisuutensa palkkioksi kuntoisuusmitallin. Sivutoimenaan hän hoiteli asianajajan tehtäviä niin Laihian käräjillä, kuin myöskin Vaasassa.

Noin 1908 siirtyi M. E. Laurila synnyinpitäjäänsä Lapualle, Lapuan Sähköyhtiön toimitusjohtajaksi, jota tointaan hän monien muiden sivutoimien ohessa hoiti Vapussotaan lähtöönsä saakka. Kesällä 1917 hän oli keskeisimpänä sieluna Lapuan „palokunnan" perustamisessa ja samana syksynä maamme itsenäiseksi julistautumisen jälkeen hän kierteli lähiseudun kasarmeilla turhaan kehoittamassa ryssiä lähtemään maasta, uhaten muussa tapauksessa ajaa heidät pois. Ryssät eivät ottaneet vakavalta kannalta Laurilan kehoituksia, vaan naureskelivat vasten kasvoja, sanoen häntä hulluksi.

Kun nykyinen kenraali v. Gerich 21. 1. -18 hälyytti Härmän, Lapuan, Kauhavan ja Kortesjärven miehet Lapualle, joutui M. E. Laurila kokoontuneitten miesten valitsemana ensimmäisen rintamalle lähtevän lapualaisen joukon pääliköksi. Kokouksessa käytyjen neuvottelujen kestäessä näet kenr. v. G. lähetti jyrkän kiellon vielä ryhtymästä mihinkään aseelliseen toimintaan, jolloin pohjalaisten miesten sisu ei enää antanut peräksi odottelulle, vaan saatuaan kuulla Karjalassa jo vuotaneen verta, he valitsivat eteensä itastelun tien ja yksimielisesti johtajikseen Matti Laurilan ja poikansa Ilmarin, paikkakunnalla olleiden Heiskasen y. m. jääkäreiden avustuksella. Tästä joukosta tuli sitten vapaussotamme mainehikkainpia, sillä saatuaan kotoiset nurkkansa puhtaaksi, kiirehti Laurila joukkoineen eteläänpäin, sulkeakseen tien etelästä ja Venäjältä virtaavilta punaisilta Pohjanmaalle. Vilppulaan asti hän eteni, joutuen siinä pysähtymään voimakkaan ylivoiman edessä, saaden kuitenkin

itselleen strateegisesti edulliset puolustusasemat, joiden hallussapidolla hän oman itsepäisen luonteensa avulla ratkaisi tärkeällä hetkellä tämän rintamanosan kohtalon.

Täällä Vilppulassa hän järkkymättömällä itsepäisyydellään 2. 2. -18 piirsi vapaussodan historiaan lapualaisten kunniakkaan päivän, lyödessään moninkertaiset punaryssäin laumat, jotka yrittivät aivan sokeasti päällekäyden murtautua läpi Laurilan miehittämäin asemain, päästäkseen täältä käsin maantietä pitkin katkaisemaan Pohjois- ja Itä-Suomen valkoisten ainoan yhdyssiteen, Haapamäen—Piaksämäen rautatien. Laurila, nähdessään uhkaamassa olevan — Vapaussodan menestykselle kohtalokkaan — vaaran, päätti kaikista vastoinkäymisistä huolimatta seistä paikallaan, kuten tekikin. Tällä itsepäisellä teolla hän onkin lähtemättömästi piirtänyt nimensä Suomen itsenäisyyden historian lehdille.

Punaiset, nähdessään Vilppulan asemien murtamisen mahdottomaksi, päättivät murtautua n. s. Pekkalan kartanon kohdalta läpi, päästäkseen sitä tietä valkoisten selkäpuolelle. Laurila majaili juuri silloin Pekkalassa, kun punaiset, etunenässä Orjatsalon palkkaamat 300 matruusia, suurin laumoin ja tykillä sekä useilla konekivereillä varustautuneina 13. 2. -18 hyökkäsivät Laurilan vähälukuisesti miehittämiä asemia vastaan Ylemmällä taholla ei uskottu asemien kestävän, vaan käskettiin Laurilan jättää asemansa. Mutta hyvin järjestämällään pikaisella vastahyökkäyksellä Laurila löi punaisten voimat aivan murskaksi, saavuttaen täydellisen voiton, sotasaaliksi jääneine tykkeineen, konekivääreineen ja runsaine ammuksineen sekä Pekkalan asemille rauhan punaisten hyökkäyksiltä.

Kolmanneksi Lapualaisten päiväksi muodostui Eräjärven voitokas taistelu 12. 3. -18, jolloin Laurila taas löi rajulla hyökkäyksellään yli kymmenkertaisen punaisten, Haapamäen—Pieksämäen rataa tavoittelevan, tykein ja monin konekiväärein varustetun hyökkäysjoukon aivan perusteellisesti. Laurilan tekemä hyökkäys säilytti asemat, tuottaen voiton ja runsaan ampumatarvelisän päälliseksi rauhan Eräjärvelle punaisten hyökkäyksiltä. Tämä samanen punaisten hyökkäys jäikin viimeiseksi koko pitkällä Vilppulan rintamaosalla.

Alkoi sitten lopullinen rynnistys Tamperetta vastaan, jonka aikana Tuoni niitti Länkipohjan verisessä taistelussa 16. 3. -18 kalliin sadon. Oli tehty hyökkäyssuunitelma, jonka mukaan Laurila oli luvannut olla klo 2 aikana Länkipohjan asemalla. Mutta ihminen päättää, Jumala säätää. Niinpä Hän oli säätänytkin, ettei Laurila enää saanutkaan päästä Länkipohjan asemalle. Taistelun kuumimmillaan riehuessa saa Laurila tietää, että hänen Ilmari-poikansa on kaatunut punaisten kuulan päähän osuessa. Tieto koskee isään niin kovasti, ettei hän jaksa enää hillitä itseään, vaan saa raivokohtauksen tapaisen kiihkon päästä maksamaan poikansa kuoleman. Silmittömän vihan vallassa komentaa hän miehensä seuraamaan itseään, lähtien suoraan avoimeen hyökkäykseen Länkipohjan asemaa kohti. Tällöin kaatuu hänkin pääsemättä omin voimin Länkipohjan asemalle. Mutta jälelle jääneet miehensä valtasivat Länkipohjan ennen klo 2:ta, täyttäen siten poismenneen päällikkönsä tahdon.

Tässä lyhyt katsaus eräästä Vapaussotamme kunniakkaimmasta talonpoikaisjohtajasta ja aseveikosta, joka aikoinaan rehdillä itsepäisyydellään vei tärkeän rintamnosan ratkaisun onnelliseen päätökseen. Hänen ansioistaan vapaussodassa sanoo sattuvasti Kyösti Vilkuna 16. 3. -20 muistokirjoituksessa m. m. seuraavaa:

„Niin tunnetuksi kuin Matti Laurilan nimi kautta maamme onkin tullut, ei useimmilla mielestäni ole täysin selvillä, mitä vapaussotamme menestykselle merkitsivät ne miehen otteet, joilla Matti Laurila sodan ensi hetkistä kävi asiaan käsiksi. Ja ennen kaikkea tulee muistaa: Matti Laurila oli vapaussotamme ensimäinen ja samalla ainoa selväpiirteinen, jykevä persoonallisuus, joka kansan omista riveistä lähteneenä kohosi itseoikeutettuun johtoasemaan. Hän oli kuin esikuva siitä sarkatakkisesta armeijasta, joka tyhjin käsin, mutta täysin sydämin

Muutamia muistoja vuodelta 1918

Polyteekin tytöt olivat järjestäytyneet auttaakseen »aseveljiään». Eräänä päivänä puhelimeni soi. »Täällä puhuu 'Koivu'. Kuulkaahan, voisitteko huomiseksi hankkia meille 6 km. kenttäpuhelinjohtoa.» Se oli ensimmäinen tehtävämme. Pidimme kuumeisia neuvotteluja. Nyt oli tietysti näytettävä mihin kelpasimme. No niin, tehtävä oli ylivoimainen, mutta onneksi saimme pian ja monasti myöhemmin osoittaa voivamme olla avuksikin.

Taas puhelin. Tällä kertaa »Grönlund». Tulkaa Polyteekkarien talolle. Tärkeä asia. Oli hankittava kahdelle Munkkiniemen passit. Sieltä oli haettava dynamiittia. Viikon ajan sitten kuljetimme joka ilta minkä jaksoimme dynamiittia selkärepuissa sopivasti ripustettuina takkiemme alle. Illat olivat pilkkopimeät ja tiet liukkaat. Pelkäsimme joka askeleella kaatuvamme ja räjähtävämme. Vihdoin seisoimme raitiovaunun takasillalla iloisina hymyilevän kivääriniekan punakaartilaisen vierellä. Vaunussa istuminen oli meille käytännössä mahdotonta paluumatkalla.

Kerran täytyi äkkiä lähteä venäläiseen alukseen hakemaan kiväärejä. Ne olivat ikäviä piilotettavia ja onneksi osalleni sattui vain kerran sellainen tehtävä. — Milloin oli haettava esim. joukko käsigranaatteja tai patruunia vieraitten ihmisten asunnoista. — Milloin taas oli kannettava joukko keksipurkin kokoisia, erittäin räjähtäviä pyroxylinipommeja läpi kaupungin keskellä kirkasta aamupäivää ja ilman piilottamismahdollisuuksia. Olimme nääntyä niitten painosta ja lopuksi täytyi meidän joka kymmenennellä askeleella laskea ne maahan ja pysähtyä tuijottamaan joko olevia tai olemattomia näyteikkunoita levähtääksemme. Näihin aikoihin opimme tuntemaan mitä erilaisimmat aselajit ja aseet. Ei siksi että aseita olisi ollut niin paljon, mutta niitä oli mitä erilaisimpia ja tavallisesti vain yksi joka lajia.

Piilottamistekniikkamme yhä kehittyi ja kuljetusrohkeutemme ei ollut enää rohkeutta, se oli tottumusta.

Monena iltana jouduin kotiin vasta viime minuutteina. Muistan aina painajaistunnelman tyhjillä kaduilla kun kello läheni yhdeksää. Usein Nikolainkirkon kello ehti lyödä yhdeksän kohtalonlyöntiä ennenkuin ehdin kotiportille. Juoksin kuin henkeni edestä — sen ehkä teinkin.

Eräänä aurinkoisena aamupäivänä kohtasimme jäällä Helsingin länsipuolella kolme miestä, veljeksiä, matkalla rintamalle. Käännyimme katsomaan. Määrätietoisin, miehekkäin askelin he marssivat länteen kohti tuntemattomia kohtaloita. He eivät koskaan saavuttaneet valkoisten rintamaa, jonkun aikaa myöhemmin näimme heidän runnellut ruumiinsa valkean vaatteen peittäminä ruumishuoneessa. Heidän vierellään lepäsi eräs rakkaimpia tovereitamme, joka myöhemmin oli heihin liittynyt ja nyt oli yhdessä tuotu Helsinkiin.

Synkimmät muistomme liittyvätkin ruumishuoneisiin, josta etsimme kadonneita tovereitamme.

Iltamyöhät kotona käytin valkoisten lehtien monistamiseen. Tärkein uutinen niissä melkein aina oli että Mannerheim on jo Riihimäellä. Yhä uudelleen sen uskoimme ja aina uudelleen iloitsimme.

Erittäin selvästi on mieleeni painunut viimeinen ilta. Toverimme olivat jo kokoontuneina kukin ryhmässään eri piilopaikoissa kaupungilla. Sain vielä tehtäväkseni viedä kaksi konekiväärinauhaa (tavallisesti kuljetimme yhden nauhan kerrallaan) Fabianinkadun varastostamme Nervanderinkadulle. Kiiruhdin pitkin Läntistä Viertotietä. Nauhat olin kuten tavallisesti kietonut ympärilleni. Se oli hyvin raskasta ja kello läheni yhdeksää. Joka askeleella pelkäsin kaatuvani, mutta kiiruhtaa täytyi. Huopalahden takaa kuului tykkien jyske ja kaupunki oli kuin kuollut. — Juoksin, kompastelin. — Vihdoin olin perillä. Pienessä hämärässä huoneessa näin kalpeita ja vakavia kasvoja. Riisuin kiireesti ja syöksyin ulos. Ehdin viime hetkessä Ruoholahdessa asuvan toverini luo, jonne muutamia muitakin oli kokoontunut, ollaksemme yhdessä kun ratkaisu alkoi. Meidät valtasi kumma raukeus. Osamme oli loppuun suoritettu, mitenkä mahtoivat toverimme suoriutua. Avuttomasti ja vaillinaisesti varustetut, mutta innostuneet aseveljemme. —

Sylvi Erno.

---

taisteluun lähteneenä vapautti isänmaan. Sellaisena oli hänen nimellään sodan kohtalokkaissa ensi vaiheissa suuri kantovoima ja sellaisena tulee historia hänet merkitsemään kansallissankariemme joukkoon."

Tämä riittää ja tuo selvästi sekä aktivistin koruttomin sanoin julki sen, mitä pelkäämättömät vapautemme ja itsenäisyytemme esitaistelijat ovat Laurilassa nähneet.

Velvoittakoon tämän sankarin — Matti Erkki Laurilan — muisto meitä kaikkia säilyttämään kallein hinnoin lunastettu vapautemme sekä visusti vartioimaan niin vapauttamme kuin sankari-veikkojemme viimeisiä leposijoja. S—n A.

VELJEKSET

Yö. Talviyö. Pohjanlahden yö. Miten kauan on siitä, kun isänmaan ranta jäi näköpiirin taakse? Sitä ei kukaan hiihtomiehistä kysynyt. Tähdet olivat sammuneet. Vihaiset pilvet kiisivät yli taivaan. Tuuli yltyi myrskyisäksi ja tuntui lävistävän luut. Mutta hiihtäjät olivat nuoria miehiä ja perään he eivät antaneet. He eivät säikähtäneet kasakan piikkiä, ei kivääritulta, jonka kaiku heitä viimeiseksi tervehti isänmaan rannikolta. Yö, idän yö, lepäsi yli rakkaan maan, rakkaan maan ja omaisten, joilla ei ollut heidän lähdöstään mitään tietoa.

Jää rutisi ja puraisi kirpeästi suksenpohjaan, toisinaan tuli lumisia paikkoja, joissa kulku oli varmempaa, mutta raskaampaa ja hitaampaa.

Etumaisten joukossa hiihti Eino. Hän oli ylioppilas, tulinen aktivisti. Hän oli viime kuukaudet elänyt kuumeessa: Lähteäkö vai jäädä? Lähteä! huusi sydämen ääni. Lähde! Lähde heti, niin kauan kun se on mahdollista. Muista isänmaatasi. Ajattele, löisitkö laimin etsikkoaikasi, sen hetken, kun maasi ja kansasi odottavat sinulta tahtoa ja tekoja. Mutta entä vanha äiti, veljet ja sisaret? Opinnot? Oma tulevaisuus? Ja rakastettu, opintotoveri, joka vaipui puolipyörryksiin Einon ensi kerran tästä asiasta puhuessa. Ei, minun velvollisuuteni on pysyä paikallani, ajatteli Eino. Menkööt toiset, joilla ei ole semmoisia siteitä kuin minulla. Mutta tuli kuiskaus, lensi ilmassa: Sekin on mennyt — — nyt meni sekin, perheellinen mies, huomattu yhteiskunnan jäsen. Ja se tehosi. Tuli kuin lumivyöry, joka tempasi kaikki mukaansa. Eino lähti, mikään ei enää estänyt. Koti, oma maa ja kansa sitä vaati, morsiamenkin oli taivuttava — — ja hän lähti. Itkevä, lattialle polvilleen vaipunut, rukoileva morsian jäi. Eino painoi lakin päähänsä, syvään yli korvien — — jotakin särkyi, jokin repi hänen korvakalvojansa, tempoi sydämessä, yritti käännyttää. Mutta sitä itsepintaisemmin hän syöksyi kadulle, asemalle ja junaan. Pohjanmaalle, kotiseudulle ja sieltä heti viivyttelemättä matkaan. Se on käsky. Se on enemmän: se on laki.

Tässä nyt oltiin. Ensimmäiset koettelemukset olivat takana, venäläisten vartiomiesten ketju ohitettiin, ryssät huomasivat heidän pakonsa liian myöhään. Myöhäistä se oli: ehkä olisi luoti vielä tavoittanut, mutta suksilla — — ja aavalla Pohjanlahden selällä ryssät suomalaisia takaa-ajamassa. Ei pojat!

Poikamaisesti hymähti Eino tätä ajatellessaan ja vahingonilo täytti hänen sydämensä. Mutta sitten hän taas äkkiä vakavoitui. Hän muisti nuoremman veljen Yrjön, jolle hän oli käynyt viimeksi hyvästit heittämässä — — vimeksi siksi, että se oli vaikeinta. Yrjön oli nyt täytettävä heidän perheessä hänen jättämänsä aukko — Yrjön, koulupojan, joka juuri oli päässyt ripille. Hän muisti Yrjön poikamaisen, laihan katseen, hänen hämmästyksensä, avoimen suun, isot korvat, liian lyhyet housunlahkeet — — koko tuon tyypillisen nuorukaisikään varttuneen ilmestyksen, jolle hän saneli: Tee niin ja niin siinä ja siinä tapauksessa — — Katsos, eihän tiedä, voin viipyä — — ja voi sattuakin kaikenlaista näinä tämmöisinä aikoina. Hän oli jättänyt veljelleen liiat rahat, yhtä ja toista omaisuutta sekä kirjeellisen selonteon lähemmistä toimenpiteistä hänen lähdettyään.

Kuinka hän nyt tuota lähtöhetkeä ajattelikin, tuntui siinä jotakin tuskallisen kaivertavaa, sydäntä etovaa, niinkuin paha mato olisi sydämessä kalvanut. Mitä se oli? Ei sitä sotamies joutanut sen enempää tutkistelemaan. Oli mitä oli: eteenpäin! Ja nyt, myrsky, lähetä kiukkuisin ratsuparvesi lumien ja rakeiden saattamana. Me painumme läpi pimeyden ja pakkasen perille. Länttä kohti. Länttä! Oppia saamaan Suomen vapauden voittamiseksi. Tapellen oli otettava se, mikä oli meidän, tapellen, koska sitä ei muuten annettu. Ja Vapaus, mikä kansa oli sen saavuttanut ilmaiseksi. Ei! Se oli lahjana vastaanotettavaksi liian kallis. Nyt pantiin vaakakuppiin kullan vastineeksi verta, isänmaan parhaiden poikien verta.

Ei saa pojat sankarikansan tään
kuin koirat kahleita nuolla — —

2.

Ruotsin ranta. Vastaanottajat olivat heitä lämpimästi tervehtimässä. Jouduttiin ensin hyviin hoiviin johonkin kalamajaan, jossa saatiin ruokaa, viinaryyppy ja vaihdettiin vaatteita. Saman tien sitten opastajat saattoivat matkamiehet mantereelle, asemalle ja junaan. Muutamaa tuntia myöhemmin he olivat Keski-Ruotsin kaupungissa, johon suurempi joukko heikäläisiä oli jo kokoontunut odottelemaan. Pojat olivat hiljaisia, ehkä kaavaili outo tulevaisuus kummia ja pelottavia heidän mieleensä, ehkä oli lähdön vaikea hetki vielä monen mielialaa etomassa. Riehakkaimmat olivat nuorimmat. Heitä ei muu näyttänyt vetävän kuin seikkailu, yhä hurjempi ja uskalletumpi.

Äkkiä Einon tajunta heräsi, hän havahtui kuin horroksesta. Mitä, oliko totta, mitä korva kuuli? Joku juuri äänenmurroksestaan selvinnyt pojanääni. Tuttu? Liiankin! Hän kohotti ihmetellen uneliaan katseensa ja jäykistyi siihen paikkaan, ei päässyt edes paikaltaan liikahtamaan, ei nousemaan seisaalleen. Hän näki pojanpään ulkonevine korvineen, pörröttävine hiustupsuineen, liian pitkine housuineen — — Vilahti kuva, väkevä elämys, joka oli pi-

tänyt häntä vallassaan vielä joitakin tunteja sitten tuolla jäällä, Pohjanlahden lumimyrskyssä.

Sitten vaihtui hämmästys kiukuksi. Hän harppasi nuoremman veljensä eteen ja tiuskasi: — Mitä perhanaa tämä tietää? Hä? Vastaa, nallikka! Yrjö katseli häntä ihmetellen, vastasi sitten hämillään:

— Lähdin, kun sinäkin lähdit. Arvasin sen heti —

— Mutta tämä ei ole poikasten hommaa. Painu takaisin kotiin. Riittää, että yksi mies lähtee talosta.

Yrjö räpytteli silmiään, nosti sitten pöyhkeillen päänsä ja sanoi lujasti: — Takaisin en palaa.

Vanhempi veli vei nyrkkinsä hänen leukansa alle ja sanoi hampaitaan kiristäen: — Palaat, jumal'auta!

Lähellä seisoskelleet ja keskustelua seuranneet riensivät hätään. — Älä herran nimessä pakota, Eino, poikaa menemään takaisin, ryssäthän hirttäisivät hänet ensimmäiseen sanomalankapatsaaseen. Etkö luule heidän jo tietävän kaikkien lähteneiden nimet?

Niin, se oli totta. — No, jää joukkoon sitten, murahti Eino. Hetken kuluttua hän kysyi synkästi: — Entä kirjeeni ja rahani? Ovatko ne mukanasi.

Yrjö: — Ei. Jätin ne sellaisinaan nuoremmalle veljelle, Arville — —

Ilkeä nenännyrpistys oli Einon ainoa vastaus. Sitten hän sanoi: — Jospa seuraavassa etapissa näen jo Arvinkin — — viimeiseksi kapaloista päästetyn nuorimpamme, hm—hm . . .

3.

Nämä tapaukset saapuivat kaukaa raskaiden vuosien takaa Einon mieleen, saapuivat iloisina ja surullisina muistoina, tulivat kuolemantoivottomat Lockstedtin ja itärintaman vuodet, kun isänmaassa mellasti vihollinen, mellasti verisin pistimin, punainen lippu tunnusmerkkinä ja houkutteli mukaansa osan omaa kansaa. Ja siellä kaukana taisteli vieraan maan armeijassa iskuvalmis joukko-osasto, jonka ainoa, hengissä pitävä toivo oli päästä kotiin, päästä puhdistamaan oman tuvan eteiset vieraista, saastutavista tunkeilijoista. Voi Herra sitä odotuksen tuskaa!

Sitten oli päästy, vihdoinkin, taistelut taisteltiin, pahin ja vaikein oli takana. Mutta vielä pauhasivat surmanaseet Karjalassa, vielä kamppaili osa heimoa orjuuttajaansa vastaan. Kaukana olivat pahat taistelut. Mutta tällä hetkellä, juuri nyt, seisoi kapteeni Eino Törmä vaikeimman taistelunsa edessä. Mitä se oli? Hän taisteli kapinaa, joka kuohui hänen omassa sielussaan. Hän seisoi nuoren, uljaan veljensä Yrjö Törmän hautakummulla, muisteli koko sarjan yhteisiä vaiheita ja vaikeuksia, joita vastaan hän veljensä kanssa oli kamppaillut. Hän kuuli papin sanat: »Jumala, isämme, on kiivas Jumala, mutta hän on rakkauden Jumala, joka — —»

Onko minun veljeni, luutnantti Yrjö Törmä, kaatunut vihan vai rakkauden Jumalan käskystä? Onko hänen kaatumisellaan mitään tarkoitusta? On. Hyvä, jos niin on, annan hänen henkensä uhrina siinä tapauksessa, että *Inkeri, Aunus, Viena* ja *Ruija* kerran ovat vapaat.

Hänen katseensa osui avojalkaiseen keskenkasvuiseen karjalaispoikaseen, jonka yllä oli suomalainen repaleinen asetakki, päässä suomalainen sotilaspäähine. Poika katseli syrjästä hautaustoimitusta. Hänen kasvonsa olivat sinistyneen kalpeat ja laihat, mutta silmät olivat sirkeät ja vilkkaat. Aurinko paistoi Karjalan ihanien lehtojen yli ja kultasi lehtipuut, kummut, talot ja kujanteet, kultasi tuon poikarääsynkin nenänpäätä myöten. Ja silloin kimposi säde polttavana Einon sydämeen. Hän rakasti tätä kansaa, tätä maata, tämän maanosan tulevaisuutta ja yhtenäisyyttä. Jotakin suurta selkeni hänelle, jotakin, mitä hän ei sillä hetkellä kyennyt sanoin ilmi lausumaan. Ja ryhdikkäänä hän astui veljensä hautakummulle, teki kunniaa ja lausui:

— Nuori veriveljeni, aseveljeni! Kiitos elämästäsi ja esimerkillisestä kaatumisestasi. Tämän kansan puolesta, kiitos!

Unto Karri.

Rintamasta eristetyt

Kun vapaussota puhkesi muodostui maastamme kaksi n.s. valtakuntaa, joilla kummallakin oli omat hallituksensa. Kummankin valtakunnan alueelle jäi toisen vallan »alamaisia». Valkoisen Suomen puolelle — Varsinkin Keski-Suomeen — jäi huomattava määrä punaista ainesta, joka erään Viitasaarelaisen suutarin vakuuttelujen mukaan olisi ollut valmis taisteluun, jos vain olisi saanut aseita. Samoin jäi punaisen valtakunnan alueelle huomattava määrä valkoista kansanainesta, josta osa joutui joko kotiseudullaan tahi sitten rintaman läpi valkoisten puolelle pyrkiessään surmatuksi ja suurin osa sai tyytyä n.s. »kellarisankarien» halveksittuun asemaan. Ainoastaan pienen osan näistä valkoisista onnistui päästä omalle rintamalle.

On jo paljon puhuttu siitä, mitä nämä valkoiset, jotka olosuhteiden pakosta jäivät esim. tänne Helsinkiin, saivat tehdä ja kokea. Mutta silti kuulee monen arvostelevan heitä ja heidän kärsimyksiään ja palveluksiaan liian kevyesti, joten on ehkä paikallaan tuoda muutamin vaatimattomin sanoin esiin heidänkin palveluksiaan yhteisen päämäärämme saavuttamiseksi.

Jo varhain 1917 perustettiin Helsinkiin Suojeluskunta, jolta ensin puuttui kaikki — johtajista varustuksiin asti. Lopulla vuotta ratkaistiin johtajain kysymys siten, että Vimpelin kursseille 28. 12. 17—13. 1. 18 oli Helsingistä komennettu huomattava määrä kykenevää ainesta, josta sitten saatiin alkeisopetukseen kykenevää päällystöä ja hajoitetusta Saksanniemen poliisikoulusta oli myöskin saatu miehiä avuksi. Mutta varsinaisen rintaman muodostuttua jäi Helsinki Suojeluskuntineen oman onnensa nojaan, tehtävänään vahvistua niin miesvahvuuden kuin taistelutehonsakin puolesta ja olosuhteissa, joissa ei suinkaan ollut kadehtimisen sijaa. Mutta rohkeilla ja sitkeillä ponnistuksilla, kaikkia keinoja käyttäen sai Helsingin Sk. täällä varustetuksi ja aseistetuksikin yli 2000 miestä punaisen vallan aikana, jotka sitten olivat valmiit kaikella tavoin auttamaan saksalaisten maihinnousujoukkojen työtä kaupungin valtauksessa ja jälkiselvittelyissä.

Mutta Helsingin Suojeluskunnalla oli paljon muutakin tehtävää. Sen huoleksi oli näet jäänyt salaisen yhteyden huolehtiminen rintaman takaisen päämajan kanssa ja tietojen hankinta ja -lähetys punaisten hommista. Tästä huolehti n.s. Sotilaallinen tiedonantotoimisto, joka oli jo etukäteen järjestetty. Tämä tiedonantojärjestö oli kylläkin jo ollut pienemmässä määrässä töissä aina suurlakosta lähtien, mutta vasta jääkäriliikkeen ajoilta se luotiin varsinaiseksi sotilaalliseksi järjestöksi. Tähän aikaan sillä oli alaosastoja huomatuimmissa liikekeskuksissa ja kaikissa suuremmissa kaupungeissa, käsittäen koko maan ja työskennellen varmasti ja äänettömästi.

17 p:nä marraskuuta 1917 U 57 tuomasta 2 langattoman sähkölennättimen vastaanottokojeista oli 1 H:gin valkoisten tiedonantotoimiston hallussa ja oli se erittäin hyvänä apuna vapaussodan puhjettua.

Mutta jo helmikuun 4 p:nä joutui se vieraisiin käsiin punaisten toimittaessa odottamattoman kotitarkastuksen n.s. Lackmanin talossa. Nyt näytti siltä, kuin kaikki yhteys Pohjois- ja Etelä-Suomen valkoisten välillä olisi katkennut.

Epätoivoinen tilanne ei kuitenkaan kestänyt montakaan päivää, sillä apua ehätti saamaan ryssäin vainoama innokas aktivisti Bertil Osolin, joka sai värvätyksi niin Marian- ja Liisankatujen kulmassa sijainneella Uudenmaan upseerikasarmilla olleella ryssäin lennätinasemalla, kuin H:gin lennätinlaitoksella palvelleet virkailijat, herrat Montinin ja Tanskasen »toimiston» palvelukseen. Ei kestänyt kauaa, kun Montin venäläisessä esikunnassa yövuoroaan hoitaessaan sai kiertoteitse linjat selviksi ja yhteyden Vaasaan, jonka hän ilmoitti myös virkaveljelleen Tanskaselle. Kohta saivatkin nämä molemmat herrat »onnellisten sattumain» kautta hoidettavikseen useimpien tovereittensa yövuorot, joina öinä oli vapaat yhteydet Vaasan ja Helsingin välillä. Punaiset olivat näet tyytyneet katkomaan ainoastaan suoran linjan lennätinjohdot.

Se palvelus, jota tämä tiedonantotoimisto valkoisille suoritti, oli suuresta merkityksestä. Ja mitä tietoja se välitti, käy parhaiten selville Thure Svedlinin toimittamasta kirjasta »Valkoisten salainen toiminta Helsingissä punaisena aikana». Näytteeksi lainaan tähän k.o. kirjasta P. H. Norménin »Tiedonantotoiminta» nimisestä kirjoituksesta jonkun palan:

Ylipäällikkö Mannerheim.

Helsinki 2. 3.

„Ilmoitusosasto". P. K. ilmoittaa 26. 2., että Ahvenanmaalta on viety Turkuun punaisten haltuun 4:s ja 5:s kenttäpatteri. Rantapatterit jätetty ruotsalaisten haltuun. Matruusit ovat luvanneet punaisille täydellistä tukea, siinä tapauksessa, että valkoiset koettavat vallata kaupungin. Turussa lienee 6000 punaista. Sotaväen omaisuuden sanotaan punaisten ostaneen kolmesta miljoonasta markasta. Muun muassa ovat punaiset saaneet vaatteita ja käyttävät osittain venäläistä sotilaspukua. Venäläis-suomalaisessa komiteassa on laivaston edustajana luutnantti Paschkevitsch.

— —

„— — — Laivaston vapaaehtoisten kirjoittaminen punakaartiin on keskeytetty mobilisoimisen vuoksi. Joukkoja muodostetaan Tampereelle lähetettäväksi. 26. 2. läksi 150 miestä, 27. 2. 120 miestä Helsingistä Tampereelle. Lähetettyjen joukossa paljon nuorukaisia ja vanhuksia. Useilla sotilaspuku. Huhu kertoo, että kun saksalaiset valtaavat Bologojen, siirtyy hallitus Pietarista Helsinkiin.

Voikosken luona, Mouhun asemasillalla on nyt 3 suurta tykkiä. Aikaisemmin siellä olleet 2 kpl. 3", viety Kouvolaan. Mouhussa m.m. 100 à 150 sotilasta. Svetschnikov saapui Helsinkiin eilen a.p. — Kouvolasta ilmoitetaan 1. 3.: Punaiset varustaneet yhteiskoulun ja leiriytyneet sinne. Tänään 1. 3. aikovat punaiset mennä kasarmeihin puolustaakseen siellä valkoisten hyökätessä. Täällä on noin 500 punaista, 8 konekivääriä ja lentokonetta. Savon rintamalla noin 2000 miestä ja 3 konekivääriä. Niiden joukossa vain 18 sotilasta. Siellä on myöskin shrapnellitykki ja noin 2000 shrapnellipanosta. Kouvolassa on vangittu kunnallisneuvos Colliander Valkealan kartanosta.

Riihimäeltä seuraavaa: Sinne saapui eilen 1. 3. 14 4" tykkiä, jotka punaiset veivät kasarmeihin, jotka pian tyhjenevät. Punaiset varustavat kiireesti Riihimäkeä. Punakaartin päiväkäskyssä 2. 3. komennetaan kaikkia 18—50-vuotiaita työmiehiä, jotka ovat Helsingin rakennuskonttorin töissä samoin kuin kaikkia ulkotyöläisiä liittymään punakaartin riveihin.

Olsson, k:tta Gran

— —

Helsinki 4. 3.

Tampereelta ilmoitetaan punaisten hyökkäävän tiistaina. Manner on siellä 2. 3. yllytysretkellä.

Kaapattu puhelinkeskustelu 2. 3.: Ismailov, Itämerenlaivaston päällikkö, puhuu Helsingistä Pietariin: Dybenko laivasto-osastoineen Narvan edustalla. Olen lähettänyt hänen avukseen 500 miestä, sillä hänellä on heikko miesvoima, voi tuskin pitää puoliaan. Narva saksalaisten hallussa. Saksa varustanut 2 rykmenttiä järjestettyjä apujoukkoja, jotka jo ovat saapuneet Pskoviin. Rykmenttien numerot ovat 33 ja 34. Ilmahyökkäyksiä Pietaria vastaan: 3 kuollutta, 5 haavoittunutta. Eilen ½3:n ajoissa päivällä saksalainen lentokone tiedusteluretkellä Helsingin ja sen ympäristöjen yllä. Täällä huhutaan itsepintaisesti saksalaisten nousseen maihin Ahvenanmaalla. Lähetin tiedustaja-aluksia ottamaan asiasta selvää, mutta niiden ei onnistunut saada mitään varmoja tietoja.

2. 3. saivat punaiset hankituksi Lahteen kaksi pientä tykkiä. 3. 3. saapui Helsingistä Riihimäelle kulkien itäänpäin, otaksuttavasti Mäntyharjulle, panssariveturi ja -vaunu. 3. 3. klo 6 läksi 15 vaununlastia sotilaita Riihimäeltä.

Pietarista ilmoitetaan saksalaisten etenevän Pietaria kohti 50, 60 km. päivässä.

Väitetään, että englantilaiset, ranskalaiset ja amerikkalaiset lähettiläät matkustavat täältä Turun kautta. Heidän väitetään aikovan matkustaa Englannin lipun turvissa. — Helsingissä annettu julistus, että n.k. mannerheimiläis-arajärveläiset setelit ovat vääriä ja ettei kukaan tule niitä lunastamaan. 4. 3. Helsingistä lähtenyt Vilppulaan 350 punaista ja 50 ryssää. Tänä iltana pitäisi lähteä panssarijunan N:o 1 ja junallisen punaisia. Saksalainen lentäjä Liebermann laskenut maihin Pellingissä. Osia Porvoon-Sipoon joukoista matkustanut Tallinnaan.

Gran.

Ylipäällikön apulainen Svetschnikov.

Turusta ilmoitetaan, että siellä on helmikuussa matkustanut sotilaslipulla 2124 sotilasta Pietariin, 693 Helsinkiin ja 397 muualle Suomeen. Maaliskuussa, 3:teen päivään mennessä, 485 Pietariin ja 112 muualle Suomeen. 1. 3. läksi Turusta Pietariin sotilasjuna, jossa oli 1300 miestä ja 100 hevosta. Turussa tykkilaivat „Bobr" ja „Giljak" sekä moottoriveneitä. 3. 3. aikoi Turun miliisipäällikkö riisua aseista sieltä lähtevät sotilaat, mutta matruusit uhkasivat ampua ja pääsivät pakoon. 26. 2. Turusta poistuneista punaisista läksi 1100 miestä sekä joukko sotilaita ja 2 tykkiä Kankaanpäähän. Tampereelta vietiin samana päivänä Kankaanpäähän 3 tykkiä ja 3 konekivääriä, joiden käyttäjät olivat venäläisiä.

Gran.

Helsinki 6. 3.

Kouvolaan saapui 5. 3. 70 punaista. Vihdistä, Ryttylästä, Oitista ja muilta tahoilta on saapunut 1000 miestä Riihimäelle, ja kerrotaan, että viikon lopulla pitäisi saapua lisää 4000 miestä. Niitä harjoitetaan siellä ja lähetetään sitten sinne, missä parhaiten tarvitaan.

Kaapattu Tukhomasta tullut sähkösanoma: Egede Nissen saapunut, Vallenius karannut Ahvenanmaalle, missä Kollonty ja valtuuskunta pidätettyinä. Jätetty vastalause Ahvenanmaan anastuksen johdosta. Tämänpäiväisessä välikysymyskeskustelussa lausui Branting, ettei Ahvenanmaan kysymystä ratkaista Brest-Litovskissa, vaan lopullisissa rauhanneuvotteluissa. Uutisia täältä: Pori joutunut vihollisen käsiin, Trotski antanut vallankumousmääräyksen: toiminnanhetki käsissä, keskittäkää 15,000 punakaartilaista Helsinkiin ja sen ympäristölle, anastakaa valta, vangitkaa hallitus. — Höglund tehnyt sopimuksen, että te annatte aseellista avustusta, jos vallankumous puhkee täällä.

Kirjeenvaihtajanne Usenius.

Kuten edellisestä näkyy, ovat »toimiston» lähettämät tiedot olleet Vapaussodan johdolle erittäin tärkeät. Tärkeimmiksi tulivat kuitenkin ne lukuisista puhelinsanomista kaapatut ja perille saatetut tiedot, joiden perusteella ylipäällikkö oli tietoinen kokonaisuudessaan vihollisen toimista. Kas tällaista aineistoa sieltä tuli:

4,45 i.p. Ruovedelle pyydetään apua, Aholan kylässä on ollut taistelu. Kuhmalahdella olemme joutuneet tappiolle pienenlaisessa taistelussa. „Ellet heti lähetä apujoukkoja, ei sinun tarvitse enää pistääkään nenääsi tänne, saatkin olla siellä Helsingissä, missä kaikki muutkin toimettomat, sinnehän sinun muka oli mentävä, kun tiesit, että meillä täällä oli käsissä kovat päivät j.n.e.

9,45 i.p. Ylipäällikkö Salmela. Helsinki. Lähetä heti 2000 kpl. 3" shrapnelleja. Tarvitsemme niitä tuossa tuokiossa, lahtarit ovat alkaneet hyökätä. He ovat alkaneet tunkeutua Lavialta Suodenniemelle päin ja Ikaalisten rintamalta etelään, Viljalan kylän luona on ollut kaksipäiväinen taistelu, väkemme hyökkää, useita kuolleita ja haavoittuneita.

10,15. Helsingistä ilmoitetaan, ettei ole niin paljon shrapnelleja.

10,30. Porin lähellä on tuhottu eräs kirkko, toinen palaa Noormarkussa meidän tulemme sytyttämänä.

10,50. i.p. Lylyssä olemme menettäneet erään kylän.

11,50. i.p. Viialasta Valkeakoskelle ilmoitetaan. että siellä on nähty kolme lentokonetta, jotka nyt leijailevat Toijalan--Viialan välillä. Siellä luullaan niitä meidän omiksemme, mutta meillähän on ainoastaan yksi!

10. 3. 12,40. a.p. Kuruun pyydetään apujoukkoja heti, ja enemmän ampumavaroja.

2,00. a.p. Hämeenlinnasta lähetettiin tänään panssarijuna ja Helsingistä toinen. Karjalainen Lylystä: nyt alkoi leikki. Säästäkää shrapnelleja, ne maksavat 1000 mk. kpl. Meillä on vain 2000.

10,30. a.p. Hämeenkyrö. Valkoiset hyökkäävät vimmatusti. Miehemme ovat uupuneet. Vastaus: teidän täytyy saada miehet tappelemaan. H:kyrö: koko rintamalla, Porista asti ovat hyökkäykset alkaneet. Ylipäällikköä ei näy.

12,25. i.p. Kasarmeille: joka mies rintamalle!

12,30. i.p. Kuhmalahdelta: lahtarit ovat alkaneet hyökätä.

1,30. i.p. Kurusta: miehet kieltäytyvät tappelemasta.

3,30. i.p. Kurusta: meillä on vähän väkeä ja pitkä rintama. Vihollinen väkevä. Joukkomme lyödyt pakoon. 50 kuollutta, 200 haavoittunutta ja 300 vangittu.

3,50. i.p. Kuhmoinen. Valkeasaari. Vehkajärvelle lähteneet joukot ovat hajoitetut.

6,25. i.p. Pälkäneeltä: Joukkomme hajoitetut Ikaalisissa.

7,55. i.p. Kuruun r u k o i l l a a n apua!

8,10. i.p. Hämeenkyröstä: huonoja uutisia. Vasemman siipemme on täytynyt peräytyä, oikean samoin. Venäläiset kieltäytyvät taistelusta.

8,10. i.p. Lahtarit lyöneet joukkomme Sihurin ja Sakkolan kylien luona.

9,00. i.p. Oikean siiven joukot peräytyneet Länkipohjaan ja Vilkkilään, ylipäällikkö Karjalaisen joukot ovat Lylyssä, Viialan kylän eteläpuolella. Täällä liittynyt joukkoja oikeaan siipeen Yli- ja Ala-Sankkilan luona.

11,30. i.p. Joukkomme hajoitetut Luopioisissa.

Tämä »kiertoteitä» eli Porin kautta kulkeva yhteys Vaasaan kesti maaliskuun 12 päivään, jolloin Porissa tapahtui »palo» ja jonka jälkeen saatiin suurin vaivoin insinööri Osolinin neuvokkaiden ja uhkarohkeiden yritysten jälkeen Tallinnan—Libaun kautta kestävä yhteys Vaasaan. Mutta välllä oli turvauduttava jo Tukholman välitykseenkin, jossa täytyi käyttää salakieltä.

Näistä riveistä selviää minkälainen työ ja osuus oli esim. Helsingin valkoisilla Vapaussodan onnistumiseen. Ja kun otamme huomioon ne olosuhteet, joissa he joutuivat työskentelemään, ei meille jää pienintäkään syytä väheksyä heidän työnsä arvoa. Sitäpaitsi puhuu Helsingin Vanhan Kirkon puistossa oleva, kaupungin vapautuksessa kaatuneitten valkoisten hauta saksalaisten asetoverien haudan vieressä puolestaan siitä osuudesta, mikä Helsingin Valkokaartilla oli aseellisen toiminnan aikana.

S—n. A.

SANKARIVELJELLE

Keskellä kenttien valkeitten
sinä astut sankari harmaa.
Käyt polkua kotoisten kunnaitten
siks' käyntis' on reipasta, varmaa.

Rakkahin sulle on kotilies
min' lämmössä lasna sä leikit.
Siel' kasvoi ihminen, Suomen mies
ja menneet sä muistoihin peitit.

Tääl' kotoinen kuusi tuo huminoi
ja huolensa haastoi sulle.
Käy' taistohon, vaarassa on isänmaa
tää maa mi' kuuluu vain sulle.

Idän kotka kun kyntensä kouristaa
ja uhkaa kaik' repiä, raastaa.
Sä harmaja vartija Suomenmaan
sen torjut ain sortoa, saastaa.

Uljaana taistojen teille sä riensit,
tuliluikut mis' tultansa suitsi.
Kuvat kauhun nuo eteesi elpyivät
mies harmaja maatansa muisti.

Maan onneksi uhrasit kalleimpasi
kun kaaduit sä taistojen keskeen.
Sana Isänmaa kaikui huulillasi
ain' kuolon kutsuvaan hetkeen.

Tuo muistosi, sankarivainaja
on kauniina säilyvä aina.
Vapaaksi maasi sä valloitit
sit' orjan ies ei paina.

Kun kummulle sankarivainajain
käy kulkumme kalmiston tiellä
me huokaamme: unta ain rauhaisaa
te rakkaamme uinukaa siellä.

M. J. KOPONEN

Vienan Karjalan retki

Muistelma luutnantti Rihtniemen johtaman partioryhmän toiminnasta Vienan-Karjalassa syksyllä v. 1918.

Everstiluutnantti C. W. Malmin toimesta alettiin Kuopiossa maaliskuun alkupuolella vuonna 1918 värvätä miehiä Vienan-Karjalaan tehtävälle sotaretkelle. Tarkoituksena oli vapauttaa vienankarjalaiset ryssän ikeestä ja liittää alue Suomeen.

Maaliskuun 21 päivänä Vienan-Karjalan retkikunnan 1 komppania ylitti rajan Raatteen kohdalla ja matkasi yhtäpäätä Uhtualle, — jonne rajalta on noin 150 virstan taival — vastarintaa kohtaamatta. Muutaman päivän levon jälkeen jatkettiin täältä matkaa Paanajärven ja Piepäjärven kautta Usmanalaan. Täällä tapahtui ensimmäinen yhteenotto vihollisen kanssa. Usmanalasta tehtiin Kemiä vastaan 9. IV. hyökkäys, joka epäonnistui vihollisen ylivoimaisuuden takia. Retkikunta, jossa nyt oli noin 300 miestä, jaettuna kolmeen komppaniaan, peräytyi Uhtualle ja saapui sinne 18 p:nä huhtikuuta. Täällä ryhdyttiin harjoittamaan joukkoja ja suoritettiin vartiopalvelusta lähikylissä sekä tehtiin tiedustelumatkoja vihollisen miehittämille alueille.

Kesäkuun 30 päivänä vapautettiin palveluksesta kaikki maaliskuussa retkikuntaan liittyneet. Heinäkuussa luopui everstiluutnantti Malm retkikunnan ylipäällikkyydestä ja palasi Suomeen. Hänen tilalleen määrättiin jääkärikapteeni Toivo Kuisma.

Vapautettujen retkikuntalaisten sijalle tuli uusia vapaaehtoisia. Elokuun loppupuolelle saakka oli tilanne rauhallista. Näytti siltä kuin retki tulisi onnistumaan, sillä olihan saatu lisää miehistöä sekä muona- ja varustarpeita.

Pian kuitenkin seurasivat vastoinkäymiset. Vihollinen aloitti elokuun 27 p:nä sotatoimet yllättämällä Jyskyjärven kenttävartioston. Täältä jatkui vihollisen eteneminen Jouhkolaan, jonka se valloitti syyskuun 2 p:nä ja Luusalmen syyskuun 8 päivänä. Retkikunnan lukumäärä Uhtualla oli liian pieni, joten sen oli peräännyttävä ylivoiman tieltä taistelutta Vuokkiniemelle.

Tänne hyökkäsi vihollinen 19 p:nä syyskuuta, mutta hyökkäys torjuttiin. Kenttijärveltä ja Akonlahdelta kutsuttiin vartiostot Vuokkiniemelle. Kostamuksessa oli vihollinen myös syyskuun 20 p:nä yllättänyt retkikuntalaiset, jolloin sai surmansa jääkäriluutnantti Jussi Väisänen ja 16 sotilasta.

Sissisotaa käytiin nyt läheisissä kylissä vaihtelevalla onnella. Ratkaiseva taistelu suoritettiin lokakuun 1 päivänä, jolloin vihollinen oli onnistunut saartamaan Vuokkiniemellä majailevan retkikunnan. Taistelu alkoi kello neljä aamulla, kestäen kuusi tuntia ja olisi muodostunut retkikunnalle erittäin kohtalokkaaksi, ellei Tollonjoelle lähetetty 2 komppania olisi rientänyt apuun. Vihollisen hyökkäys torjuttiin raskain uhrein, mutta retkikunta oli liian heikko voidakseen pitemmän aikaa puolustautua. Ylipäällikkö Kuisma katsoi näinollen viisaammaksi ajoissa perääntyä. Suomesta luvatut lisävoimatkin olivat vielä tulematta.

Kello yksi päivällä, eli heti taistelun jälkeen, poistuivat retkikuntalaiset Vuokkiniemeltä. Perääntyminen Suomeen tapahtui Aijonlahden, Paakkumisvaaran ja Kivijärven kautta. Lokakuun 2 päivän iltana retkikunta kulki rajan poikki ja asettui Hyryyn.

Luutnantti Rihtniemen (nykyisin everstiluutnantti) johdolla jäi retkikunnasta kymmenmiehinen ryhmä partioimaan vihollismaahan. Mukana olleena kerron seuraavassa lähemmin tämän ryhmän vaiheita.

Kuuluin ryhmään, joka oli etuvartiossa Tsiksan kylässä, mikä sijaitsi kymmenen virstan päässä Uhtualta (virsta tässä yhteydessä = 1066 m) itään. Maanantai iltana syyskuun 8 p:nä, saapui luoksemme luutnantti Rihtniemi, mukanaan kaksi retkikuntalaista ilmoittaen, että retkikunta on perääntynyt Vuokkiniemelle.

Meidät oli jätetty vihollisen alueelle. Kapteeni Kuisman antaman määräyksen mukaan tuli meidän tarkata vihollisen sotaliikkeitä ja mikäli mahdollista vaikeuttaa heidän toimintaansa. Päällikksemme oli määrätty luutnantti Rihtniemi.

Lyhyen neuvottelun jälkeen kokosimme varusteemme — muonavarojen suhteen olimme hyvin köyhät — ja jätimme maanalaisen kämppämme, missä olimme vihollista odotelleet jo toista viikkoa. Siirryimme nyt Iso-Hakolammen rannalla sijaitsevalle kalasaunalle, jonne oli matkaa kolmisen virstaa. — Kulku soiden ja purojen yli pilkkopimeässä oli hankalaa. Kaksi tuntia kesti tämä matka saunalle, jonne tulimme lopen väsyneinä ja nälkäisinä. Ensi töiksemme teimme kämpän edustalle pari roimuavaa rakovalkeaa, joilla kuivasimme vatteemme ja keitimme teetä.

Ennen levolle paneutumista järjestimme vartion. Uni maistui makealta, mutta aamulla olimme jalkeilla jo kello viisi. Päivän tehtävät määrättiin siten, että kaksi miehistä lähti Uhtualle hakemaan sinne jätetyt postipaketit, viisi noutamaan ruokatarpeita kätköpaikasta ja kaksi Luusalmelle tiedustelemaan. Rihtniemi ja minä yritimme mennä Tsiksaan, mutta mennessämme vuorenrinnettä alas kylään, huomasimme tiellä 30 miehisen vihol-

Rihtniemen partioryhmän matkareitti.

Rihtniemen johtama Partioryhmä. Yläriui, vasemmalta oikealle: Ericsson, Keskinen, Mikkola, Saari. Helenius, Helander. Istumassa, vasemmalta oikealle: Salonius, Gammelin, Nylund, Rihtniemi.

lisosaston, joka oli puettuna englantilaisiin sotilaspukuihin. Saimme siis vihdoinkin nähdä legionalaisia.

Meidän oli nyt toimittava ripeästi. Hajalla oleva ryhmämme oli saatava kokoon. Luutnantti R. meni etsimään sopivaa puolustusasemaa ja viemään sanaa majapaikkaamme. Minä sain tehtäväkseni pitää silmällä vihollisen liikkeitä. Makaan ja tähyilen Tsiksaan päin erään puron rannalla, kun äkkiä ilmestyy tielle vihollisosasto, joka oli todennäköisesti matkalla Uhtualle. Juoksen sillan alle piiloon ja olen siellä siksi kunnes vihollinen oli mennyt yli. — Tuskin olin ehtinyt ryömiä esiin piilopaikastani, kun tielle ilmestyy vihollisen kuormasto. Minut huomataan ja aletaan ampua kohti. Onnistuin juoksemaan metsään, jossa lymyilin tunnin ajan.

Nälkä alkoi vaivata, mutta tiesin erään paikan, johon myös oli kätketty ruokatarpeita. Löysinkin niitä ja hiukan syötyäni aloin pyrkiä kohti kalasaunaamme.

Oloni tuntui toivottomalta, sillä en onnistunut heti tavoittamaan majapaikalle johtavaa polkua. Kapusin puihin katsomaan, mutta tuloksetta Aloin miettiä mikä tässä tulee eteen ellen tapaa ryhmääni. Ilta hämärtyi, olin kaukana vihollismaassa ja yhä vain harhailin metsässä. Ajattelin jo paneutua kuusen juurelle lepäämään, kun huomasin etäällä valon tuikkivan. Kuljin sitä kohti ja enkös tapaakin kämppämme edustalla miehet kokoontuneina.

He seisoivat nuotion ympärillä ja juttelivat hiljaisella äänellä päivän tapahtumista. Jokaisella oli ollut seikkailunsa. Päivä oli vaatinut yhden miehen hengen, nimittäin sotilas Niilo Branderin. Hän kaatui vihollisen luodin lävistämänä Tsiksan ja Uhtuan välisellä tiellä tiistaina, syyskuun 10 p:nä kello 14,30. Ruumista emme onnistuneet hautaamaan. Brander oli kotoisin Uskelasta, Pullolan talosta. Partiotoimintamme oli alkanut yhden miehen uhrauksella. Yö oli pimeä ja matkaaminen soita pitkin oli työlästä. Vuoronperään vajosimme suohon lanteita myöten. Eteenpäin oli kuitenkin mentävä valittamatta.

Käveltyämme kotvan aikaa, päätimme yöpyä. Löysimme sopivan kuusikon ja teimme rakovalkean. Kuivasimme vaatteitamme ja joimme teetä ennen levolle asettumista. Hetken kuluttua oli koko joukko viltteihin kääriytyneenä unen helmassa, kuului vain miesten tasainen hengitys. Vartiomies valvoi.

Aamulla aloitimme jälleen vaelluksemme ja kuljimme koko päivän. Illalla yövyimme erään pienenpuoleisen järven rannalla. Suoritin vartiovuoroni kello 12—1 yöllä. Tuntui kolkolta olla yksinään valveilla keskellä korpea, vihollismaassa. Ympärillä kuului vain puiden humina.

Seuraavan päivän käytimme tiedustelutoimintaan. Majapaikkamme oli neljä virstaa Tsiksan kylästä. Vietimme vielä yhden yön tässä paikassa. Heräsimme aamulla vilusta väristen, yöllä oli ollut pakkasta. Nuotiota tai rakovalkeata emme pitäneet vihollisen läheisyyden takia.

Ruokavaramme olivat huvenneet olemattomiin, joten oli hankittava lisää. Tämä tehtävä annettiin Antti K:lle ja minulle. Aikomus oli mennä Staffelo nimiseen kylään, mutta matka keskeytyi K:lle sattuneen vahingonlaukauksen takia. Hän nimittäin käsitteli taskuasettaan niin varomattomasti, että se laukesi ja lävisti K:n peukalon. Tämä yksistään ei estänyt meitä menemästä edelleen, vaan se, että kylässä majaileva vihollinen oli kuullut laukauksen ja huomannut meidät. Emme voineet kahteen mieheen ryhtyä mihinkään laukausten vaih-

toon vihollisen kanssa, vaan katsoimme parhaaksi vetäytyä takaisin. Kiiruhdimme varoittamaan leiripaikalle jääneitä.

Jälleen oli muutettava majapaikkaa. Päätimme siirtyä eräälle metsäkämpälle. Oli jo pilkkopimeä, kun tulimme perille.

Viikon olimme jo partioineet ja päässeet lauantaipäivään. Olimme päättäneet illalla pistäytyä Tsiksassa ruokaa saalistamassa. Puhdistimme kiväärimme ja laitoimme ne kaiken varalta hyvään kuntoon. Iltapäivällä lähdimme liikkeelle ja kun saavuimme Tsiksan harjulle oli hämärä tulossa. Aloimme ketjussa laskeutua harjun rinnettä alas kylään. Koko seutu oli peittynyt sankkaan sumuun.

Olimme juuri ennättäneet äärimmäisten talojen kohdalle, kun huomasimme vihollisen kaksi vartiomiestä. Saimme määräyksen heittäytyä maahan. Kuulimme vartiomiesten keskustelevan suomenkielellä.

Kylä oli siis legionalaisten miehittämä. Makasimme maassa noin puolisen tuntia. Tilanne oli todella jännittävä. Tarkkailimme vartiomiesten liikkeitä. Äkkiä lähti toinen miehistä juoksemaan kylään. Todennäköisesti he olivat huomanneet epäilyttävää liikettä. Sumukin alkoi hälvetä ja kuu tuli näkyviin. Olimme nyt aivan turvattomat aukealla pellolla. Meidän oli pyrittävä takaisin metsänreunaan.

Ei aikaakaan, niin aloittaa vihollinen kylästä ampumisen. He ovat niin ymmällä eteivät tiedä miltä suunnalta olimme tulossa. Tämä olikin meidän onnemme ja pelastuimme tilanteesta pelkällä säikähdyksellä.

Keskiyön aikaan tulimme takaisin leiripaikalle, jossa levähdimme kolmisen tuntia. Seuraava yöpymispaikka oli tiheä kuusikko korkealla mäellä. Pyhäpäivä kului levossa. Yöllä olin vartiossa. Oli pimeätä, ainoastaan revontulet näkyivät pohjoisella taivaalla.

Maanantaiaamuna neuvottelimme tilanteesta ja tuloksena oli, että yritämme takaisin. Meillähän ei ollut mitään edellytyksiä menestykselliseen toimintaan. Ei ollut edes ammuksia tarpeeksi, ruoasta ja varusteista puhumattakaan.

Niin lähdimme paluumatkalle, saapuen illalla Kuoputtijärven rannalla sijaitsevalle kalasaunalle, jossa yövyttiin. Keitettyämme ja syötyämme matkalla kerätyt sienet ja marjat, heittäydyimme levolle jälleen. Olo tuntui ihanalta saunan lämmössä.

Seuraavana aamuna jatkamme matkaa Nuolutjärven kämpälle, josta lähetettiin Erikson ja Helander Uhtualle tiedustelemaan. He palasivat viiden tunnin kuluttua, mutta heti senjälkeen kuulemme laukauksia Uhtuan suunnalta aivan läheltä. Tiedustelijamme oli siis huomattu ja seurattu heitä. Ampumavarojen puutteessa emme ryhtyneet taisteluun, vaan peräännyimme.

Kuljimme yhtämittaa koko yön, kunnes aamupäivällä tulimme Uhutjoen latvoille. Vaasilan kosken kohdalla. Täällä tapasimme kaksi uhtualaista miestä, joilta saimme leipää, kalaa ja maitoa, mitkä olivat todella tervetulleita ja joista palkkioksi tarjosimme heille teetä. Uhtualaiset kertoivat myös lähemmin vihollisen liikkeistä.

Matkatessamme tulemme Malviaisten tielle, Pirttijärven autiotalon kohdalla. Suuntana pidämme edelleen länttä. Nälkä alkaa ahdistaa, mutta yhä vain kuljemme. Illalla olemmekin jo Kengisjoen rannalla. Tänä yönä emme nukkuneet lainkaan, sillä yö oli kylmä. Istuimme nuotion ympärillä ja joimme pelkkää vettä kun teekin oli jo loppunut. Pojat alkoivat hiukan hermostua matkan rasituksista.

Puolenpäivän aikana tulimme Haapaniemen taloon, Kormuslahden rannalla. Kaksi viikkoa oli kulunut siitä, kun viimeksi olimme olleet asutussa talossa. Nyt saimme syödä aivan tarpeeksi. Lepäämään emme kuitenkaan uskaltaneet jäädä, vaan meidän oli lähdettävä edelleen. Saimme isännän oppaaksi alkutaipaleelle, sillä nyt tarkoitus oli pyrkiä Korpikylään.

Kuljimme ensin pitkin jokivartta ja sitten veneellä parisen virstaa Keskinen nimisen järven yli Yötä olimme rannalla olevassa kalasaunassa, sillä oli pilkkopimeä, joten matkan jatkamista ei kannattanut ajatella.

Kämpässä teimme tulen kiukaaseen ja otimme esiin Haapaniemen talon antimet. Ruoka maistui mainiolta, ikävä vain, että ne loppuivat kesken. Oli jo puoliyö kun paneuduimme levolle, pitäen edelleen vartiota.

Kello oli kolme yöllä, vartiomies hälyytti meidät. Hän oli kuullut airojen loisketta ja hei-huutoja. — Asetuimme heti asemiin. Vihollista emme nähneet, vaikka odotimme useita tunteja.

Jätimme kalasaunan ja kiirehdimme kohti Suomea. Kuljimme pitkin järven rantoja ja jokivartta. Ylisenjärven yli. Rankkasade yllättää meidät. Kulkeminen märissä vaatteissa tuntuu raskaalta. Kaipaamme kalasaunan suloista lämpöä. Vihdoin iltamyöhällä löysimme sellaisen. Teemme tulen kiukaaseen ja nukahdamme.

Sateessa jatkui paluuretkemme Suomen rajalle. Lukemattomia soita on rämmittävä. Tulemme Pistojoessa olevalle Ihmisyyskoskelle. Soudimme kuutamossa viisi virstaa jokea ylöspäin Luvanj nimiselle koskelle. Rannalla olevassa heinäladossa vietämme yön.

Sunnuntaipäivänä tulimme Hämeenkylään. Olimme kulkeneet harhaan, liian paljon luoteeseen. Aikomuksemme oli mennä Jyvälahdesta Korpikylään ja sieltä sitten Pistojoen varrella olevan Jeriman talon kautta Vuonisen ohi Lonkkaan, jonne olisi ollut vain 52 virstaa.

Kylässä ei ollut vihollisia, joten yövyimme sinne. Saimme taas kyllälti syödä ja maata oikein ihmisasunnossa. Elämä hymyili hetkisen.

Jätämme Hämeenkylän jo aamulla varhain Määränpäänä on 30 virstan päässä oleva Tiironvaaran kylä, josta Suomen rajalle on vain neljä virstaa. Täältä kulkisimme Kurvisen kylään ja sieltä edelleen Hossaan.

Matkalla kuitenkin eksyimme, joten meidän oli vietettävä yö metsässä. Aamulla lähdimme kulkemaan länttä kohti. Yhä vain sataa. Kulkeminen alkoi väsyttää, mutta tietoisuus siitä, että pian olemme isänmaan kamaralla, kiihoitti ponnistamaan viimeisetkin voimat.

Vuonisen vesistön rannalla, Merisaari nimisessä kalasaunassa, tapasimme Tiironvaaran kyläläisen, Pekka Hämevaaran, joka oli kolmen lapsensa kanssa kalassa. Ukolta saimme tietää, että Hossaan oli vain 10 virstaa. Kämpässä ukko keitti meille maukkaan kalakeiton ja antoi lisäksi vähän leipää.

Työsaralta katseltuna

Silloin, kun maatamme itsenäiseksi julistautumisen jälkeen uhkasi vaara joutua uudelleen idän raakimusten vallan alle — tuota valtaahan oli osa sokeata työväkeämme käynyt asemahdillakin tukemaan — astuivat aseveikkomme esiin, ken auraltaan, ken koulunsa penkiltä yhtyen siksi lujaksi talonpoikaisarmeijaksi, joka sitten kykeni vapauttamaan maan ryssistä niin kuin omista kapinallisistakin. Iloisin, toivorikkain mielin ja kirkkain katsein kulkivat silloin rinnan niin isäntä kuin renki kohti kuolemaa, jalon päämääränsä: vapaan ja itsenäisen Suomen saavuttamiseksi.

Hymy huulilla nähtiin monen antavan kalleimpansa — elämänsä — maansa vapauden edestä. Nämä miehet rakastivat tätä maata, jonka puolesta esi-isät olivat kaikkensa uhranneet. He ymmärsivät isien perinnön suuren arvon. He ymmärsivät, että tämä maa oli meille isien veren hinnalla jätetty perinnöksi jota vieras ei saanut hallita. Tämä maa oli antanut heille kaikki elinmahdollisuudet ja tarjonnut rakkaat, muistorikkaat lapsuuden leikkikentät ja marjaiset ahot, joilla he olivat elämänsä huolettomimmat hetket viettäneet, isän ja äidin turvallisessa hoidossa. Siksi he asiansa oikeuteen luottaen olivat alusta lähtien voitonvarmoja asiansa onnistumisesta, eikä tuo usko heitä pettänytkään. He voittivat.

Voitokas armeija luovutti sitten monin kärsimyksin ja kallein uhrein ostamansa vapauden ja palauttamansa rauhan jatkuvan hoidon puoluepoliittisen kaavan mukaan kokoonpannulle eduskunnalle ja tämän säätämien lakien mukaiselle hallitusvallalle, uskoen näiden ymmärtävän velvollisuuden ja sen mukaan hoitavan haltuunsa uskottua aarretta. Sitten he palasivat kotisaroilleen käyden toivorikkain mielin ken kyntämään ja kylvämään, ken mitäkin keskeneräiseksi jäänyttä työtään jatkamaan, uskoen maan hallitusohjat vastaanottaneen eduskunnan kykenevän säilyttämään rauhan maassa ja turvaamaan myöskin näille vapaussankareille — työnteko-oikeuden. Mutta he pettyivät katkerasti.

Puoluejuonittelu vei näet kymmenessä vuodessa jo asiat siihen tilaan, että entisille kapinallisille oli auliisti suotu kunnialliset paikat maan lainsäätäjäkunnassakin, jolloin nämä nostivat rintaansa, pakoittaen monet vapaussotureistamme polvilleen taloudellisten toimeentulomahdollisuuksien vuoksi. Samanaikaisesti alkoivat suurimmalta osalta valtion avustuksilla ryssän kouluuttamat kommunistimme esiintyä siksi mahtipontisesti, että pukeutuivat jo julkisesti omamallisiin sotilaspukimiinsakin, joissa sitten alkoivat tehdä »haastematkojaan» terveelle maaseudullemmekin. Tämä oli jo kuitenkin liikaa ja niin saikin moinen rehentely vakavien vapaussoturien ja ajattelevan kansanenemmistön jyrkän tuomion osakseen. Kansa nousi syksyllä 1929 käyden sitten heinäkuussa 1930 valtaisin edustajajoukoin tuomionsa pääkaupungissa vahvistamassa. Politiikan ketut saivat hetkeksi painua luoliinsa, mutta, niinkuin nähtiin, vain hetkeksi.

Aika kului ja työttömyys aseveikkojemme keskuudessa kasvoi punaisen jäsenkirjan omaavien saadessa isännöidä niin yksityisten, kuntain- kuin valtionkin työmailla. Oma-aloitteisesti ryhdyttiin nyt työnhankintaan ja perustettiin »Valkoisten Aseveljien Työttömyystoimikunta», joka kävi hoitamaan työmaiden hankintaa työttömille aseveikoillemme sekä hommaamaan pieniä ruokatavara- y.m. avustuksia äärimmäisessä puutteessa oleville.

Seuraava yöpymispaikka oli kolmen virstan päässä oleva metsäkämppä, jossa nukuimme mainiosti. Emme enää pitäneet vartiota, sillä olimme
Lähdimme aamulla varhain liikkeelle, tullen
nyt noin seitsemän virstaa rajalta.
joelle, jonka yli oli kahlattava. Vesi oli jääkylmää. Kuljimme pitkin kankaita ja soita, oikealla sivusimme Huiluvijärven. Otaksuimme kulkeneemme vasta noin kuusi virstaa, kun äkkiä olimmekin kauan odotetulla rajalla. Kello oli tällöin 13.40, keskiviikkona, syyskuun 26 p:nä 1918. Ammuimme yhteislaukauksen hetken muistoksi. Vihollismaassa olimme partioineet 19 päivää.

Askel tuntui kevyeltä Suomen kamaralla. Tulimme pilkkopimeässä Kostamusjärven rannalle. Toiselta rannalta näimme valoa. Riemumme oli rajaton. Teimme merkkitulen ja ammuimme sekä huhuilimme. Hetken kuluttua kuulimme vastahuhuilun. Ei kestänyt kauan, kun meitä tultiin noutamaan.

Noutajilta saimme tietää, että olimme tulleet Ruhtinaansalmen kylään, Suomussalmen pitäjässä. Siis vihdoinkin olimme suomalaisessa kylässä. Menimme Hossan taloon, jossa meidät otettiin ystävällisesti vastaan. Ruokaa oli nyt yllin kyllin. Perunaa, kalaa, leipää ja maitoa. Emme osanneet enää muuta toivoakaan ja nautimme todella elämästä!

Kun olimme syöneet, saimme paneutua oikein vuoteisiin nukkumaan. Ja aamulla herättyämme saimme kahvia ja puuroa maidon keralla. Paras tuli kuitenkin päivällä, kun pääsimme saunaan. Kylläpä löyly maistui!

Hossasta lähdimme Juntusensalmelle, josta Harakka-Antin "Alku" nimisellä hövryaluksella pitkin Kiantajärveä Suomussalmen kirkolle. Täällä olimme kaksi päivää ja pidimme "Mikkelinpäivän markkinoita".

Suomussalmelta lähdimme jalkapatikassa Kovalaan, jossa oli retkikunnan etappiasema. Veneellä matkasimme täältä Hyryyn, jossa tapasimme Suomeen perääntyneen Vienan-Karjalan retkikunnan jäännökset.

E. G. Gammelin.

Punaisen ajan muistoja

Tammikuussa 1918 vallitsi Suomen kylissä ja kaupungeissa suuri levottomuus, sillä Kullervo Mannerin, Tokoin, Orjatsalon ja muitten isänmaanpetturien johtamat, kansan huonointa ainesta edustavat roskajoukot olivat saaneet määräyksen anastaa vallan käsiinsä laitonta tietä.

Pankkiryöstöt, maantieryöväykset ja talonpoikien ruokatarvekuljetusten anastukset matkalla Helsingin torille kuuluivat päiväjärjestykseen. Maatiloilla tyhjennettiin heinäladot, hevoset ja karja ryöstettiin. Kurjuus kasvoi päivä päivältä.

Laiskimman kansanosan punainen massa, joka ei omannut muuta ihannetta kuin päästä valtaan ja hyvinvointiin mahdollisimman vähin vaivoin, sai yllykettä *Kullervo Mannerin* julkaisemasta »Työmiehestä», punaista punaisemmasta kansanlehdestä.

Kun eräänä päivänä helmikuussa matkustin Helsinkiin Albergasta, missä asuin, tapasin erään ystävistäni Aleksanterinkadulla. Hän, kuten niin monet muutkin, oli salaisen lentolehtisen, »Vapaa Sana», välityksellä saanut tietää, että punaiset valmistautuivat sisällissotaan. Mutta, hän sanoi, *Mannerheim* on ylhäällä Pohjanmaalla muodostamassa suurta, valkoista talonpoikaisarmeijaa Suomen rehellisistä ja isänmaallisista miehistä, jolla hän puhdistaa maan punaisista pettureista ja ryöväreistä.

Kun tilanne kävi sietämättömäksi ja asuminen Albergassa kauemmin mahdottomaksi, päätimme vaimoni kanssa matkustaa Tukholmaan ja sieltä edelleen Tornion kautta *Mannerheimin* armeijaan. Kun tulimme »Senaattiin» Helsingissä järjestääksemme kuntoon passimme, istui n.s. sotaministeri Haapalainen siellä suurena herrana ja ärjyi: »Ei Teille mitään passeja anneta.» Minulla oli kuitenkin Ranskan alamaisena ranskalainen passini. Sen oli täkäläinen Ranskan konsuli, monsieur Bevaud lisäksi varmistanut. Kun sanoin Haapalaiselle: »tässä on ranskalainen passini, en tarvitse teidän passejanne», hän hämmästyi ja käyttäytyi vähemmän mahtavasti myöntäen, että oli siinä tapauksessa pakoitettu antamaan passin vaimolleni.

Passia odottaessamme kuulin erään Haapalaisen apulaisen vastaavan puhelimessa eräälle Pohjanmaalla olevalle punikille: »Jos tietäisit, mikä hel-

---

Aika on ahdas ja siksi pyrkiikin työttömien aseveikkojen lukumäärä päivä päivältä lisääntymään, vaikka kuinka koittaisimme saada veikkojamme sijoitetuksi mahdollisille työmaille. Joulu — Suuri Rauhanjuhla — lähestyy, mutta miten nuo pitkät ajat työttöminä olevat veikkomme viettävät sen? Voivatko he viettää sitä rauhallisin mielin silloin, kun perheellä ei ole mitään suuhun pantavaa? Ei! Silloin heillä ei ole rauhan eikä juhlan tuntua. Jo nyt heidän käydessään toimistossamme tiedustamassa useimmiten turhaan työtä tai pientä avustusta, puhuvat heidän tylsät ja tuijottavat katseensa kaikesta muusta, mutta ei rauhasta. Ja silti ovat he kaikkensa alttiiksi pannen olleet mukana luomassa maallemme vapauden, jossa nyt on poliittisille puoluepukareille kaikki kiipeilymahdollisuudet.

Niin, Joulu on edessä, mutta millä tavoin saada apua taloudellista puutetta kärsiville vapaussotureille edes tämän Rauhanjuhlamme ajaksi? Se kysymys askarrutti mieliä kunnes eräs työttömistämme teki esityksen, että jos saataisiin oma joululehti, niin sillä ehkä voitaisiin hankkia joitakin markkoja tarkoitusta varten. Tehtiin esitys ja kustannusarviot Vapaussodan Kenttäharmaiden johdolle, joka hyväksyi yrityksen ja saatuamme V.R.L:n suostumus ryhdyttiin työhön, kerjäämään kirjoituksia ja ilmoituksia »Vapaussoturiin». Työ kantoikin hedelmiä, niinkuin arv. lukijat tässä näkevät. Paljon on ollut asiamme ymmärtäviä liikemiehiä, jotka tiukasta ja myöhäisestä ajasta huolimatta ovat koettaneet kantaa kortensa yhteiseen kekoon. Ilmoitushankkijamme ovat kyllä valitelleet että asiallemme ovat täysin kylminä pysytelleet järjestyksessään kaikki juutalaiset sekä muut vieraskansalliset liikemiehet, jotka valtiovaltamme ystävällisyydestä saavat nylkeä köyhää kansaamme. Mutta onpa paljon sellaisia suomalaisiakin liikkeitä, joiden johtajat muka »rakastavat rauhaa». Useat liikkeet joiden ilmoitusmäärärahat ovat loppuneet, ovat tahtoneet edes jollakin tavoin olla osallisina joko tekemällä suoranaisia lahjoituksia tai sitten tilaamalla julkaisuamme useampia kappaleita. Eräs liike, joka ei ilmoitusmäärärahojensa pienuuden takia voinut olla tarpeeksi voimakkaasti avustuksessa mukana, lahjoitti puolet julkaisuumme tarvittavasta paperista, josta tahdomme täten niin omasta kuin hoidokkiemmekin puolesta lausua tämän liikkeen johdolle lämpimät kiitoksemme. Samoin kiitämme kaikkia niitä liikkeitä ja yksityisiä, jotka tavalla tai toisella ovat tahtoneet olla mukana ja edesauttaa yritystämme. Toivomme ensi vuonnakin saavamme järjestetyksi »Vapaussoturin» avulla aseveikoillemme taloudellisista huolista vapaan, rauhallisen Joulun.

Toivotamme kaikille lukijoillemme Hyvää ja Rauhallista Joulua sekä Onnesta uhkuvaa vuotta 1934.

Vapaussoturin toimitus.

vetti täällä on ja kuinka valkoiset lahtarit voittavat, niin menisit kotiisi ja hirttä'sit itsesi. Siinä kuulimme totuuden.

Matkustimme sitten Tampereelle. Junaa odottaessa 10 minuuttia asemalla, käveli Orjatsalo laiturilla mahtavana kuin keisari punaisine koristeineen. Mitään sen alentavampaa en ole nähnyt kuin erään punikkikoiran astuessa esiin punaisten rivistöstä; hän antoi 100 markkaa eräälle ryssälle ja puki päälleen tämän haisevan sinellin. Nyt piti hän itseään urheana sotilaana! — Matka jatkui Poriin, missä 10 päivää odotimme sitä ruotsalaista laivaa, jonka piti viedä meidät Tukholmaan. Mutta »Vineta» upposi jäitten puristukseen Mäntyluodon luona ja me saimme tyhjin toimin palata Helsinkiin. Kun sitten vaimoni kanssa tulopäivän iltana maantietä myöten lähestyimme huvilaamme Albergassa, kajahti meitä kohti metsästä kolme laukausta. Sammutimme heti lyhtymme ja haparoimme pimeässä kotiimme.

Marraskuu päivittäisine kotitarkastuksineen oli vaikeata aikaa. Kerrankin tuli 8 punaista hulikaania luoksemme väittäen, että heillä ei ollut leipää kun minulla sitävastoin oli suuret määrät vehnäjauhoja varastossa. Mutta venähtipä miesten naama, kun vein heidät ateljeeheni ja näytin heille 10 seinän viereen ladottua leipäsäkkiä. »Tässä teille on jauhoja, leipokaa niistä leipänne», sanoin, punaisten noloina luikkiessa tiehensä. Kovin yksinkertaisia olivat punaiset myös siinä, että luulivat minuakin punikiksi, kun kannoin takkini rinnustan napinreijässä Ranskan kunnialegionan nauhaketta.

Kaikki tiet olivat suletut ja ryssien huvilani aidasta 100 metrin päähän asettamat 4 suurta 9 tuuman tykkiä olivat punaisten hallussa. Samana päivänä, kun saksalaiset saapuivat Albergan asemalle, tuli kaksi isokokoista punikkia varastetuilla hevosillaan ratsastaen keittiöni portaitten eteen. »Onkos isäntä kotona», kysyivät he vaimoltani keittiössä. »Mitä asiaa?» tiedusti vaimoni. Vastaus oli: »Se ei kuulu Teille». Tulin samalla ulos ja tiedustin, mitä he halusivat. »Ulos lakaisemaan patterit ja juoksuhaudat lumesta.» »Oveenhan on kirjoitettu, että olen Ranskan alamainen. En ota askeltakaan.» »Anteeks», sanoivat punaiset ja häipyivät. Samana iltana heidät saksalaiset ampuivat. Punaiset hyökkäsivät ja yrittivät myös ladata tykit. Mutta venäläinen päällikkö, joka oli virolainen ja ystävämme, oli poistanut kaikki lukot. Tykit olivat käyttökelvottomat. »Perkele, saatanan lahtari», kuulin punaisten huutavan. Saksalaiset ampuivat heistä useita ja ottivat joukon vankeja. Punaiset vetäytyivät Tarvon sillan yli, jonka he polttivat, Munkkiniemeen ja yrittivät saarien yli tulla takaisin Albergaan. Lähetin silloin saksalaisia heitä vastaan, jolloin loputkin Albergan punaisista tuhoutuivat. Päivää myöhemmin kutsuin koolle seudun valkoiset ja Albergan suojeluskunta perustettiin. Joitakin saksalaisia jäi Albergaan pääjoukkojen edetessä Helsinkiin.

Saadakseen punaisten aikomukset lopullisesti nujerrettua ja järjestyksen palautettua, lähti saksalainen kapteeni von Schmidt 10 sotamiehen ja allekirjoittaneen kanssa 6 reellä aseittenhakumatkalle. Albergan aseman eteläpuolella ei aseita löydetty, mutta pohjoispuolella asemaa, Harakan korttelissa, löysimme miekkoja, pyssyjä, pistimiä ja revolvereita. Sanoin jälelläoleville punaisille, että jos he luovuttavat kätkemänsä aseet, ei heille tapahdu mitään, mutta jos heidän kätköistään löytyy aseita, niin ampuvat saksalaiset heidät kaikki. Saimme tällöin loputkin piilotetuista aseista.

Monet näistä punaisista selittivät itkien: »Se kirottu Kullervo Manner ja »Työmies» meidät harhaan johtivat».

Ville Vallgren.

HYVÄÄ JA RAUHALLISTA JOULUA

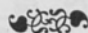
SEKÄ VILJAVAA JA ONNESTA UHKUVAA

VUOTTA 1934

TOIVOTTAA KAIKILLE ASEVELJILLE

VAPAUSSOTURIN TOIMITUS

MARSSITAUKO

Kun sota päättyy, tähän rauhan paikkaan
tomuni tuokaa ystävät.
Taas kerran sodan vaivat unhotan,
kun puhkeavat kukkaan nurmet vihreät.

Ja erotessa, veljet, yhteislaukaus
mun kummullani tässä ampukaa.
Kai kerran kevään tullen veriruusut
yötummat haavoistani puhkeaa.

Mä nukun unhottaen elämän.
Ja rientää aika, vaihtuu päivä, yö.
Mun tuskani on ammoin unohdettu.
Taas uusin toivein ihmissydän lyö.

Kun kummulleni joskus kevätyönä
ens' tuoksu arka tuntuu lehmusten,
täss' ehkä lempi nuori syttyy kerran
ja sydän löytää rakkaan sydämmen.

UNTO KARRI

Vitsejä

»Harhaosuma», sanoi Mutasen Janne, kun punaiset häneltä savukkeen suusta poikki ampuivat.

*

»Sota ei salli Jäniksiä», sanoi Uski kukkulalla 56, kun pistoolin kanssa jälelle jättäytyviä ketjun mukaan ajeli.

*

»Nyt on aika lähteä», sanoi Heimolainen Raunion torpalla, kun 13:ta granaatti rakennukseen osui.

*

»Tapellahan ensin», sanoi Laurila Vilppulassa, kun perääntymiskäskyn sai.

*

»Pojkarna, börja vilkkas tuli nu!» sanoi majuri Fabritius miehille Haraldsbyssä, kun heille yhden panoksen kivääriä kohti jakoi.

HELSINKI 1933. KIRJAPAINO OY. SANA